

Jennie Lipasti

KAKSIKIELISTEN 3-5-VUOTIAIDEN LASTEN PUHE- JA
KIELITAIDONKEHITYS

Opaskansio kaksikielisyydestä ja lapsen kielellisen osaamisen arvioinnista
päiväkodin henkilökunnalle.

Sosiaalialan koulutusohjelma
2015

KAKSIKIELISTEN 3-5-VUOTIAIDEN LASTEN PUHE- JA KIELITAIDONKEHITYS

Lipasti, Jennie

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Marraskuu 2015

Ohjaaja: Kumpulainen, Lenita. Pamppunen, Seppo

Sivumäärä: 31

Liitteitä: 2

Asiasanat: kaksikielisyys, puhe- ja kielitaidonkehitys, 3-5-vuotiaat lapset

Opinnäytetyön aiheena oli tutustua 3-5-vuotiaiden lasten puhe- ja kielenkehitykseen ja luoda teoriakansio aiheesta. Lähtökohtana työlle oli Svenska Barntädgården i Björneborgin esittämä tarve ruotsinkielisen opetuksen kehittämistä varten teoriakansio kaksikielisuudesta. Tarkoituksena oli koota teoriakansio kaksikielisten lasten puhe- ja kielenkehityksestä, joka on työntekijöiden käytössä ja luomassa perustaa esimerkiksi kielituokioita varten. Opinnäytetyö rajattiin 3-5-vuotiaisiin lapsiin jotka olivat suomenkielisiä, ruotsinkielisiä ja kaksikielisiä perheistä.

Opinnäytetyöraportissa teoreettinen tieto koottiin niin, että se selventää mikä on normaalia lapsen puhe- ja kielenkehityksessä, mitä tarkoittaa kaksikielisyys, mitä haasteita ja mahdollisuuksia kaksikielisuuteen liittyy sekä leikin, päiväkodin työntekijän ja vanhempien merkitys lapsen kaksikielisuuteen. Lisäksi havainnoin lapsia ja pohdin, kohtasivatko teoria ja käytäntö.

Kansion sisältöä varten tehtiin opas jonka työntekijät saivat lukea ja toivoa siihen muutoksia. Svenska Barntädgården i Björneborgin varhaiskasvatussuunnitelmissa on arvioitavana lapsen kielellinen kehitys ja teoriakansio luotiin niin että se voi toimia perustana myös lapsen kielellistä osaamista arvioitaessa.

THE SPEECH- AND LANGUAGE DEVELOPMENT OF 3-5 YEAR OLD BILINGUAL CHILDREN

Lipasti, Jennie

Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

November 2015

Supervisor: Kumpulainen, Lenita. Pamppunen, Seppo

Number of pages: 31

Appendices: 2

Key words: bilingualism, speech- and language development, 3-5 year old children

The purpose of this bachelor's thesis was to get acquainted with the speech- and language development of 3-5 year old bilingual children and to produce a map based on the topics theory. The idea of the thesis was presented to me by Svenska Barträdgården i Björneborg, which needed a map to be underlying the development of their education of the Swedish language among the children. The aim of the thesis was to collect a educational material that the staff can use, when they plan their language educational moments. The thesis was limited to 3-5 year old bilingual children for Finnish speaking, Swedish speaking or Swedish speaking Finns bilingual families.

The theoretical part of the thesis defines and explains the normal speech- and language development for children, what bilingual means, what challenges and potential bilingualism has as well as explaining the significance of playing, the day care worker and the parents in learning two languages. I also observed the children and considered if the theory met up with the practice.

The staff got to read the first version of the map and then suggest what they wanted to change in the final map. Svenska Barträdgården i Björneborgs plan for early childhood education includes an evaluation of the child's improvement on the languages, so the thesis was developed to support that part of the plan for early childhood education.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	LASTEN PUHE- JA KIELITAIDON KEHITYS	7
2.1	Lyhyesti puhe- ja kielitaidon kehityksestä.....	7
2.2	Puhe- ja kielitaidon kehityksen peruspiirteitä 3-5-vuotiailla	8
2.3	Lapsen puhekehityksen haasteita	9
2.3.1	Myöhästynyt puhekehitys	9
2.3.2	Artikulaatio-ongelmat	10
2.3.3	Änkyttäminen.....	11
2.3.4	Valikoiva puhumattomuus	12
3	MITÄ ON KAKSIKIELISYYS?	13
3.1	Simultaani kaksikielisyys.....	14
3.2	Suksessiivinen kaksikielisyys	14
3.3	Kielikylpy.....	15
3.4	Tavallisia haasteita kaksikielisydessä	17
4	LEIKIN MERKITYS KIELEN KEHITYKSESSÄ.....	18
4.1	Vanhemman rooli puhe- ja kielenkehityksessä.....	19
4.2	Päiväkodin työntekijän rooli kielenkehityksessä	19
5	OPASKANSION TOTEUTTAMISEEN LIITTYVÄ TOIMINTA	21
5.1	Opaskansion työstämisen etenemisvaiheet	23
5.2	Henkilökunnan palaute kansioista.....	24
6	POHDINTA	24
	Liite 1.....	32
	Liite 2.....	59

1 JOHDANTO

Kieli on merkityksellisessä asemassa ihmisten toiminnassa. Kielellä voimme ilmaista minäämme ja yksilöllisyyttämme. Käytämme kieltämme, paitsi puhumisessa, niin myös tunteiden ilmaisemisessa, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja toimintamme ilmaisemisessa. (Mäkinen Heidi oppari 2013, 8)

Suomessa on kaksi kansalliskieltä, suomi ja ruotsi. Kaksikieliset perheet Suomessa lisääntyvät jatkuvasti ja vuonna 2013 Suomessa oli 43 000 kaksikielistä kotitaloutta joissa kielinä oli suomi ja ruotsi. (Folktinget 2013, 4) Lapsen kasvattamisen kahdella kielellä on oltava varaukseton valinta. Tämän takia aikuisten on tärkeä pohtia omia asenteita ja toiveita, joita liittävät lapsen kieliin. Lapsen vanhemmat ovat lapsen ensisijaisia kielellisiä esikuvia ja molemmat vanhemmat ovat vastuussa lapsen kielellisestä kehityksestä. (Folktinget 2013, 10)

Kaksikielisyydestä ollaan montaa mieltä ja siihen liittyy monen osalta ennakkoluuloja siitä, että kaksikielisen lapsen puhekehitys on hitaampaa tai hankalampaa koska lapsi opettelee kahta kieltä. Tässä opinnäytetyössä perehdyn hieman näihin kysymyksiin ja havainnoin Svenska Barntädgården i Björneborgin tarhalapsia ja heidän kielellisiä taitoja.

Opinnäytetyön tilaaja on Svenska Barntädgården i Björneborg, joka haluaa kehittää ruotsin kielen opetustaan. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tukea tämän toiminnan kehittämistä. Koska itse olen kaksikielinen ja työskentelen kyseisessä päiväkodissa, oli opinnäytetyön aihe minulle hyvin kiinnostava. Opinnäytetyö siis tukee paitsi päiväkodin työntekijöitä ja opiskelijoita, myös omaa osaamistani. Koska opinnäytetyö on projektimuotoinen ja tuotoksena tulee olemaan päiväkodin henkilöstölle suunnattu kansio kaksikielisyydestä, pohdin myös hieman päiväkodissa työskentelevien roolia lapsen puhekehityksen kannalta. Opinnäytetyö on rajattu lapsiin jotka ovat suomenkielisiä ja ruotsinkielisiä, ruotsinkielen opetuksen ollessa keskipisteenä. Kohderyhmänä toimivat 3-5-vuotiaat lapset jotka joko ovat suomea ja ruotsia joko syntymästään asti tai siitä asti kun ovat aloittaneet päiväkodin.

Tässä opinnäytetyössä kerron lisäksi muun muassa mitä on kaksikielisuus, mitkä ovat kaksikielisyyden mahdollisuudet ja haasteet, mikä on tavallista ja poikkeavaa puhe- ja kielitaidon kehityksessä 3-5-vuotiailla sekä esittelen lyhyesti kielikylvyn.

Varsinainen opinnäytetyöprosessi alkoi teorian tietoon tutustumisella ja keräämisellä. Tämän jälkeen siirryin havainnointivaiheeseen ja lopuksi pohtimaan miten teoria ja käytäntö

kohtaavat. Aiheeseen liittyvää kirjallisuutta löytyy runsaasti monella eri kielellä, sillä kaksikielisyshän ei koske ainoastaan suomea ja ruotsia opettelevia, vaan ihmisiä ympäri maailmaa joka opettelee kahta kieltä. Löysin myös opinnäytetöitä joissa oli tutustuttu kaksikielisyyteen.

2 LASTEN PUHE- JA KIELITAIDON KEHITYS

2.1 Lyhyesti puhe- ja kielitaidon kehityksestä

Kielellinen kehitys alkaa jo sikiövaiheessa kun kuuden kuukauden ikäinen sikiö alkaa kuulla ja hahmottamaan ääniä. Hän pystyy myös kuulemaan kumpaa sukupuolta puhuja edustaa. Vastasyntynyt vauva tuntee jo oman äidin äänen ja kykenee kuulemaan oman äidinkieltensä ja muiden kielten väliset ääntämiserilaisuudet. Hän kykenee kehittämään kaikkia niitä ääniä mitä hänelle puhutaan, mutta lapsi oppii sen kielen tai ne kielet joita kuulee ympäristössään toistuvasti. Varsinainen kielellinen kehitys lapsella tapahtuu 0-7 vuoden iässä, joten tänä aikana on tärkeää että hän saa tarvitsemansa tuen kielen ja puhetaidon kehityksessä, sillä puhe- ja kielitaidolla on niin sosiaalinen kuin psykologinenkin vaikutus ihmiseen. Puhe- ja kielitaito toimivat perustana oppimiselle ja kasvatukselle. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 3)

Ympäristön antama malli toimii perustana kielen oppimiselle. Äidinkieli toimii lapsen tunne- ja ajattelukielenä, joten äidinkielen olemassa olo on tärkeää, jotta lapsi voi oppia toisen kielen. Oman äidinkielen hallitseminen onkin yksi edellytys siihen, että lapsi oppii toisen kielen. Toinen edellytys kielen oppimiselle on terve itsetunto. Terve itsetunto kehittyy jos lapsi ei jatkuvasti koe itseään muita huonommaksi. Lapsen ympärillä toimivat ihmiset, vaikuttavat lapsen itsetunnon kehittymiseen. Lapset eivät voi valita omia vanhempiaan, opettajiaan tai ketä hänen päiväkotiryhmässään on, joten on tärkeää olla tukemassa lasten hyvää itsetuntoa, sillä jos lapsi häpeää jotain osaa hänen identiteetistään, oli se sitten sosiaalinen tai henkilökohtainen osa, hän pyrkii siitä eroon. (Mäkinen 2013, 8)

Hyvän puhe- ja kielitaidon hallitsemiseksi lapsi tarvitsee hyvät lihakset suun ympäristöllä. Joillakin lapsilla on heikko suunmotoriikkaa tutin käytön takia. Jos lapsi usein puhuu tutti suussa, tämä saattaa vaikuttaa negatiivisesti lapsen suun motoriaan kehitykseen. Kun lapsi puhuu tutti suussa, hän käyttää ainoastaan ääniä jotka kehittyvät suun takaosassa. Tämä johtaa siihen että jotkin äänteet saattavat jäädä oppimatta ja joudutaan opettelemaan myöhemmin. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 4.) (Renko ja Varrela, 2012) Hyvä kuulo on myös edellytys puhe- ja kielitaidon oppimiseksi. Jos lapsi ei kuule tarpeeksi hyvin, hän ei kykene kuulemaan ja toistamaan muiden tuottamia äänteitä. Audiitiivinen oppiminen on sitä, että ihminen ymmärtää ja osaa yhdistää kuulemaansa johonkin aiemmin tapahtuneeseen ja oppimaan sitä kautta. Audiitiivinen oppiminen onkin lapselle tärkeää puhe- ja kielenkehityksen kannalta, sillä hän oppii toistamalla ja kokeilemalla, mitkä äänteet on hänelle tarpeellisia. Myös kuurot vauvat äännelevät omilla äänneillä, mutta lopettavat jonkin ajan kuluttua, koska eivät kuule muiden ihmisten puhetta ja äänteitä. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 4)

Alle kouluikäisellä lapsella on neljä puhe- ja kielitaidon osa-aluetta jotka hänen täytyy hallita oppiakseen puhumaan oikein; kielioppi, fonologia, semantiikka ja pragmatiikka. Kielioppi tarkoittaa sitä että ihminen osaa yhdistää sanoja oikein ja asettaa ne oikeaan järjestykseen. Fonologialla tarkoitetaan äänneoppia eli sitä, että ihminen osaa yhdistää ääniä oikealla tavalla. Semantiikka kertoo sanojen tarkoituksesta ja pragmatiikka tarkoittaa sitä, että kieltä osataan käyttää oikein sosiaalisissa tilanteissa. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 4)

2.2 Puhe- ja kielitaidon kehityksen peruspiirteitä 3-5-vuotiailla

3-5-vuotiailla lapsilla puhe- ja kielikehitys kehittyy huimasti. Tämä johtuu siitä, että lapsen kognitiiviset taidot kehittyvät jatkuvasti ja kyky käyttää kieltä laajenee sen myötä. Sitä mukaan kun lapsen kielellinen kehitys edistyy, hän ei enää ole riippuvainen eleistä kommunikoinnissa. Lapsen passiivinen ja aktiivinen sanavarasto kehittyy. Passiivisella sanavarastolla tarkoitetaan sanoja joita lapsi ymmärtää ja aktiivisella sanavarastolla tarkoitetaan niitä sanoja joita lapsi käyttää. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 7) Jotta jokin käsite siirtyisi lapsen aktiiviseen sanavarastoon, eli lapsi alkaa käyttämään sitä puheessaan, hänen pitäisi kuulla uusi käsite noin 60–70 kertaa. (Mäkinen 2013, 11)

3-vuotias puhuu jo jokseenkin selvästi ja osaa kertoa tapahtumista, tavaroista ja paikoista. Hän puhuu 3-4 sanan lauseita, passiivinen sanavarasto on laaja ja hän alkaa ymmärtämään mitä eroa on sanoilla jotka kuvailevat juuri nyt tapahtuvaa ja aiemmin tapahtunutta, esimerkiksi syön ja söin. Hän oppii persoonapronominit, eli minä, sinä, he jne. Joskus lapsi voi alkaa väliaikaisesti änkyttämään 3 vuoden ikäisenä, sillä ajatukset muodostuvat nopeammin kuin suu ehtii muodostamaan sanoja kun sanavarasto laajenee niin nopeasti. Lapsi osaa myös taivuttaa sanoja, mutta sanat eivät välttämättä taivu vielä oikein. Sanaleikit ja riimit alkavat kiinnostaa lasta. 3-vuotias alkaa myös sopeuttamaan omaa kielenkäyttöään siihen ihmiseen jonka kanssa hän keskustele. Jutelleessaan ruotsinkielisen ihmisen kanssa, lapsi pyrkii käyttämään ruotsia ja jutellessaan suomenkielisen kanssa, lapsi pyrkii käyttämään suomea. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 7-8, 10–11)

4-vuotias on taitava kertomaan satuja, kyselemään ja keskustelemaan. Lapsi käyttää monisanaista ja loogisia lauseita ja hän kykenee kertomaan omista tunteistaan ja ajatuksistaan. Aikuinen voi nyt tukea lapsen kielellistä kehitystä entistä enemmän. Lapsi ei ole vielä kehittänyt hiljaista monologitaitoa, eli sitä taitoa jota ihminen käyttää ongelmanratkaisutilanteissa itsekseen. Tämän takia lapsi voi puhua paljon itsekseen kun hän yrittää selvittää jotain ongelmaa leikeissään, esimerkiksi palikkatornin rakentaminen. Hiljainen monologitaito kehittyy hiljalleen ja lapsi saattaa jossain vaiheessa ainoastaan

liikuttaa huuliaan ongelmanratkaisu tilanteissa. Ääneen puhuminen auttaa lasta selvittämään ongelman helpommin ja hän muistaa seuraavalla kerralla paremmin miten selvitti tilanteen. Ruotsin kielessä lapsella voi olla ongelmia tiettyjen äänneiden kanssa, kuten r, sje-tje, tj, mj, str ja muiden konsonantti yhdistelmien kanssa. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 8)

5-vuotias käyttää monisanaisia lauseita ja käyttää kieltä paljon leikeissään. Ääntämisviat lasketaan usein normaaleiksi vielä 5-vuotiaalle. On kuitenkin tärkeää auttaa lasta hänen kielellisessä kehityksessä, sillä jos hänellä on ongelmia puhe- tai kielitaidon kanssa, hän saattaa jäädä muiden lasten leikeistä sivuun tai joutua kiusatuksi. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 8) 5-vuotiaan kielellinen tietoisuus on selvästi kehittynyt ja häntä kiinnostaa riimit, vitsit, sanaleikit ja arvoitukset. Lisäksi hän alkaa kiinnostumaan enemmän kirjekielestä. Jokaisen lapsen kielellinen kehitys kehittyy omaan tahtiin. Lapset jotka ovat kiinnostuneita kielestä ja leikkivät kielellä, kehittävät tietoisuuden aikaisemmin. Kaksikielisille lapsille kehittyy usein kielellinen tietoisuus aiemmin kuin yksikielisille, sillä he huomaavat usein aikaisessa vaiheessa kielten erilaiset rakenteet. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 11–12)

Kieli on osa ihmisen identiteettiä. Sen kautta voimme ilmaista itseämme ja yksilöllisyyttämme. Käytämme kieltä niin ajatteluun, tunteiden ilmaisemiseen sekä sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Kielen oppiminen tapahtuu ympäristön antaman mallin mukaan. Äidinkielen hallitseminen on edellytys toisen kielen oppimiselle. (Mäkinen 2013, 8-9) Varhaiskasvatuksessa on tavoitteena toiminnallinen kaksikielisyys, jolloin lapsi voi aktiivisesti puhua, ymmärtää ja ajatella kahdella kielellä. (Hassinen 2005, 16)

2.3 Lapsen puhekehityksen haasteita

Seuraavaksi kerron hieman yleisimmistä lasten puhekehityksen haasteista.

2.3.1 Myöhästynyt puhekehitys

On vaikea löytää yhtä tiettyä syytä myöhästyneeseen puhekehitykseen. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 34) Usein lapsi joka kärsii puheviivästä saavuttaa ikätasoisensa taidot neljänteen ikävuoteensa mennessä. Puhekehityksen viivästymää ilmenee noin joka viidennellä lapsella. Joillakin se esiintyy lievänä ja joillakin selvempänä. (Terveysnetti, 2011) Syy voi olla ympäristöstä johtuva, heikko kielellinen kannustin, perinnöllisyys, lapsen

kypsyys ja erilaiset kuulo- sekä aivovammat. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 34) Kehityksellinen puhehäiriö eli dysfasia, tarkoittaa lapsuudessa ilmenevää puheen ja kielen oppimisen vaikeutta. Dysfasia ilmenee kielen tuoton tai ymmärtämisen vaikeutena, joka ei johdu selvästä neurologisesta sairaudesta, puhe-elinten rakenne poikkeavuudesta tai kehitysvammaisuudesta. (Huttunen ja Jalanko 2014)

On yleistä että lapsi joka ei koe tulevansa ymmärretyksi ympäristössään, muuttuu aggressiiviseksi ja saattaa ilmaista itseään nyrkeillä tai puremalla. Lasta jota kiusataan tämän puheviivästyästä, voi jopa lakata puhumasta kokonaan. Kun lapsella huomataan puheviivästyä, on tärkeä toimia nopeasti. Lapsi tarvitsee silloin paljon kielellistä kannustusta. Oikealla tuella puheviivästyä saadaan korjattua ennen lapsen kouluun menoa ja näin puheviivästyä ei ole häiritsemässä kun lapsi opettelee lukemaan. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 34–35)

Kielellisestä häiriöstä tai puheen viivästyästä, puhutaan silloin kun lapsi ei kahden vuoden ikäisenä käytä yksisanaisia ilmaisuja tai kolmevuotiaana lyhyitä lauseita. Myös mielikuvaleikkien puuttuminen tai huono motorinen kehitys, voi viitata puhe ja kielelliseen häiriöön. (Huttunen ja Jalanko 2014)

Kielellisen ilmaisun häiriössä lapsen on vaikea ilmaista itseään sanoilla. Tämä voi ilmetä heikkona sanavarastona, aikamuotovirheinä, vaikeutena muistaa sanoja tai vaikeutena muodostaa riittävän pitkiä lauseita. (Huttunen ja Jalanko 2014) Ilmaisullisesta ja vastaanottavasta puhehäiriöstä puhutaan kun lapsen kielellinen ilmaisu ja vastaanotto ovat huomattavasti heikentyneet. Oireet ovat samat kuin kielellisen ilmaisun häiriössä. Lisäksi lapsella on vaikeutta ymmärtää sanoja, lauseita ja esimerkiksi tilakäsitteitä. (Huttunen ja Jalanko 2014)

On myös olemassa fonologinen häiriö, jossa lapsella on vaikeuksia sopivien äänteiden käytössä ja äänteiden tuottamisessa. Joskus lapsi korvaa yhden äänteen toisella, esimerkiksi k:stä tulee t. Myös konsonantit sanojen lopusta saattavat uupua. (Huttunen ja Jalanko 2014)

2.3.2 Artikulaatio-ongelmat

Artikulaatio ongelmat saattavat johtua erilaisista hermosto- tai lihasvammoista. Voi myös olla artikulaatio ongelmia jotka eivät johdu yllä mainituista asioista. Yksi syy voi olla

alhainen liikkuvuus kielessä tai lyhyt kielen jänne. Vääränlaisessa artikulaatiossa artikulaatio tapahtuu suun etuosassa mikä voi johtaa sammalteluun. Sammaltelu voi myös johtua siitä että lapsi on imeskellyt paljon peukalooaan. Hän on myös saattanut oppia väärän artikulaation jos jommallakummalla tai molemmilla vanhemmilla esiintyy artikulaatio-ongelmia. Jos vanhemmilla ei esiinny artikulaatio-ongelmia, eikä syytä lapsen artikulaatio-ongelmaan löydy, on hyvä tarkistaa lapsen kuulo, selvittääkseen kuuleeko lapsi erilaisten äänteiden eroavaisuudet. Kun kuulo heikkenee, s-äänne on ensimmäinen joka katoaa kuuluvuudesta. Harjoitellakseen s-äännettä lapsi voi tehdä suujumppaa, kielen kääntö harjoituksia ja imemis- sekä puhallusharjoituksia. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 35)

Muutkin kuin s-äänne voivat olla hankalia oppia. Yksi yleisimmistä on r-äänne, jonka lapset usein korvaavat j-, l- tai v-äänneillä. Pienet lapset saattavat jättää r-äänneen kokonaan pois tai tuottavat sen kielenpäällään. Myös r-äännettä voi harjoitella suujumpalla sekä lalla-harjoituksilla. Lapsi siis toistaa sanan ”lalla” jatkuvasti. Tämän pitäisi harjoittaa r-äännettä koska r- ja l-äänne artikuloidaan samasta kohtaa suuta. Muita hankalia äänneitä ovat k- ja g-äänneet. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 35)

2.3.3 Änkyttäminen

Änkytys on tavallinen ongelma lasten puhekehityksessä ja sitä esiintyy useammin pojilla kuin tytöillä. Noin 5 % lapsista änkyttää noin puoli vuotta, eli noin 300 lasta jokaista ikäryhmää kohden. Noin 80 %:lla änkytys katoaa itsestään ja noin 1 % aikuisista änkyttää. Jos änkytys katoaa itsestään, se katoaa aikaisessa vaiheessa ja kouluikäisen lapsen änkytys lähtee harvoin ilman tukevia toimia. (Paqvalén 2001, 3)

Myös änkyttäminen voi olla puheviivästymään liittyvää. Se ilmenee muun muassa erilaisten äänteiden, tavujen tai yksitavuisten sanojen toistona, äänteiden pidentymisenä, äännähdyksinä, katkonaisina sanoina, takerteluna tai vaikeiden sanojen korvaamisena kiertoilmauksilla. (Huttunen ja Jalanko 2014) Änkytys alkaa usein 2-5-vuotiaana (Suomen änkytysyhdistys ry, 2015) ja joillakin lapsilla se kehittyy pikku hiljaa samalla kuin joillakin se alkaa heti. Usein lapsen puhe on sujuvaa kun hän puhuu itsekseen, leikkii tai laulaa. Änkytys voi alkaa kun lapsen elämässä tapahtuu jokin suurempi muutos, esimerkiksi että lapselle syntyy sisarus, kun perhe muuttaa tai lapsi palaa kesäloman jälkeen päiväkotiin. Änkytys voi alkaa tilanteissa, jotka lapsi kokee haastaviksi tai rasittaviksi. Tällaiset tilanteet ovat muun muassa ryhmän edessä puhuminen ja puhuminen puhelimessa. (Paqvalén 2001, 3-4)

Monen lapsen änkytyksen taustalla on motoriikka ja koordinaatiovaikeudet. (Paqvalén 2001, 3-4) He voivat olla kömpelöitä ja heillä saattaa esiintyä ongelmia käsi- ja vartalon liikuttamista vaativissa tilanteissa. Heillä voi myös esiintyä lukihäiriöitä enemmän kuin muilla lapsilla. (Paqvalén 2001, 5) Lapsen voi olla vaikea tuottaa puhetta samalla kun pitäisi hallita puheeseen liittyvät motoriset liikkeet. Änkytystä esiintyy usein enemmän kun lapsi puhuu pitkiä lauseita, jos lauseen kielioppi on haastavaa, hän kertoo tarinaa tai on hermostunut, pirteä tai väsynyt. Tilannetta voidaan rauhoittaa laskemalla äänenvoimakkuutta ympäristössä ja varmistamalla että lapsi saa tarvitsemansa ajan puheenvuoronsa käyttämiseen. (Paqvalén 2001, 3-4)

Ulkoisesti änkyttämisen voi huomata tärisevistä huulista, leuasta tai silmäluomista. Ihmiset jotka kärsivät vaikeasta änkytyksestä, joutuvat käyttämään koko kehoaan puhuessaan. Änkyttämisessä voi käyttää apuvälineenä laulua, dramatisointia ja käsinukeilla leikkimistä. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 36)

2.3.4 Valikoiva puhumattomuus

Valikoivasta puhumattomuudesta kärsivät usein hiljaiset ja passiiviset lapset. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 36) Lapsi saattaa osoittaa normaalia kielellistä osaamista joissakin tilanteissa, kun taas toisissa tilanteissa hän ei puhu lainkaan. Yleisesti lapsi puhuu normaalisti kotioiloissa mutta on joko osittain tai täysin puhumatta esimerkiksi päiväkodissa tai koulussa. Lapsi kuitenkin ymmärtää ja osaa puhua ikäänsä nähden normaalisti. (Erkolahti ja Lämsä 2013)

Valikoiva puhumattomuus voidaan diagnosoida vain jos ongelmat ovat jatkuneet yli kuukauden, eikä niitä voida selittää millään muulla, esimerkiksi suurella elämänmuutoksella joka on tapahtunut lähiaikoina. (Erkolahti ja Lämsä 2013) Jos asialle ei tehdä mitään, ongelma saattaa jatkua pitkään. Lapset jotka kärsivät valikoivasta puhumattomuudesta kokevat usein ahdistusta kun pitäisi puhua muiden ihmisten kanssa. Lapsella voi esiintyä sydämentykytystä, hikoilua tai änkytystä. Epäonnistumiset saattavat lisätä valikoivaa puhumattomuutta lapsella. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 36)

3 MITÄ ON KAKSIKIELISYYS?

Kaksikielisyydestä on monta eri mielipidettä. Ruotsin kansallisensyklopedian mukaan, kaksikielisyydellä tarkoitetaan sitä, että henkilö tai ympäristö käyttää tai hallitsee kahta eri kieltä. (Hyltenstam, 2015) Kaksikielisyys voidaan määritellä henkilökohtaisen tai yhteiskunnan tasolla. Henkilökohtaisella tasolla ihminen pohtii itse, kokeeko olevansa kaksikielinen. Yhteiskunnallisella tasolla pohditaan sitä, onko valtiolla yksi vai monta virallista kieltä ja miten valtio suhtautuu toisen kielen käyttöön. (Hassinen 2005, 16) Ruotsin kansallisensyklopedian mukaan yhteiskunnallinen kaksikielisyys on laissa määritelty, eli maalla on kaksi kansalliskieltä. (Hyltenstam, 2015)

Suomessa suomi ja ruotsi ovat kansalliskieliä. Vaikka ruotsinkielen opetuksesta tehtäisiin kouluissa vapaasti valittavaa, ruotsinkieli säilyttäisi silti asemansa kansalliskielenä Suomessa. (Pakkoruotsi.net, 2015) Maailmassa on Suomen lisäksi olemassa muitakin yhteiskunnallisesti kaksikielisiä maita, muun muassa Kanada ja Belgia. (Hyltenstam, 2015)

Hassisen mukaan (Hassinen 2005, 21) kaksikielisyydellä tarkoitetaan ihmistä, joka pystyy aktiivisesti puhumaan, ymmärtämään ja miettimään kahdella kielellä. Hän kykenee sujuvasti vaihtamaan kieltä, vaikei hallitsisikaan molempia kieliä yhtä hyvin.

Joskus puhutaan myös täydellisestä kaksikielisyydestä ja tasapainoisesta kaksikielisyydestä. Täydellisellä kaksikielisyydellä tarkoitetaan sitä, että ihminen on opetellut kahta eri kieltä syntymästään asti. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaksikielinen ihminen hallitsee molemmat kielet täydellisesti ja virheittä, sillä sitä tuskin kukaan yksikielinenkään osaa. Tasapainoisesta kaksikielisyydestä puhutaan kun ihminen hallitsee molemmat kielet, mutta osaa joitain asioita paremmin toisella kielellä kuin toisella. Esimerkiksi jos ihminen puhuu suomea ja ruotsia, hän voi laskea suomeksi mutta osaa nimetä kasveja ruotsiksi paremmin. Usein koulussa opitut asiat hallitaan paremmin sillä kielellä, joilla koulun on käynyt. (Opetushallitus 2010)

Monet kaksikieliset ihmiset kokevat että osaavat toisen kielen paremmin kuin toisen, vaikei kielellistä eroa ole huomattavissa kielitesteissä. Tunteet ovat myös vahvasti liitettyinä kieliin ja tästä syystä monet kaksikieliset osaavat ilmaista itseään paremmin, erilaisten mielialojen alaisina, kun saavat puhua heidän mielestään vahvempaa kieltä käyttäen. Toimivasta kaksikielisyydestä puhutaan usein kun viitataan kielikylypyyn. (Opetushallitus 2010)

On tavallista että kaksikielisten lasten puhekehitys on hitaampaa, yksinkertaisesti siitä johtuen että heillä on enemmän opittavaa. Kaksikielisyys ei kuitenkaan tarkoita sitä että lapsi oppii yhden kielen toisen kustannuksella, eli kumpikaan kieli ei kärsi toisesta. Kaksikielisyys tukee lasta kehittämään luovan ja joustavan ajattelutavan. Pidemmällä tähtäimellä kaksikielisyys avartaa lapsen ajattelua, kokemuksia ja luo mahdollisuuden monipuolisiin sosiaalisiin suhteisiin. Toisin kuin usein ajatellaan, kaksikielisyys siis tarjoaa paljon positiivisia asioita ihmiselle luodessaan tälle etuja kielellisellä, sosiaalisella ja ajattelun kehittymisen tasolla. (Folktinget 2013, 5)

3.1 Simultaani kaksikielisyys

Simultaanilla kaksikielisyydellä tarkoitetaan sitä että lapsi oppii kaksi kieltä samaan aikaan, syntymästä asti ja simultaania kaksikielisyyttä kutsutaankin usein myös nimellä samanaikainen kaksikielisyys. (Hassinen 2005, 17) Simultaanista kaksikielisyystä puhutaan kun lapsi opettelee kaksi kieltä ensimmäisen 3 elinvuotensa aikana. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 30) Tänä päivänä ollaan sitä mieltä, että on täysin mahdollista oppia kaksi kieltä rinnakkain – olettaen että lapsi on normaali lahjainen ja saa tarpeeksi kannustusta molempien kielten oppimiseen. Lapsi saa tavallaan kaksi äidinkieltä, jos kieliä tuetaan yhtälailla. (Opetushallitus 2010)

Ei ole olemassa mitään tutkimuksia jotka pitäisivät simultaania tai suksessiivista kaksikielisyyttä parempana lapsen asemassa. Simultaanin kaksikielisyuden heikkoutena on, että se saattaa aiheuttaa hämminkiä pienessä lapsessa. On kuitenkin todettu että hämminki kestää vain vähän aikaa. Hyötynä simultaanisessa kaksikielisyudessa on, että lapsi ei välttämättä huomaa että hänen ympäristössään puhutaan kahta kieltä, joten hän ei vastusta kummankaan kielen opettelua. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 31) On todettu että mitä vanhempana ihminen yrittää oppia uutta kieltä, sitä vaikeampaa se on. Monet tutkijat ovat pohtineet onko lapsille olemassa niin sanottua ”kriittistä jaksoa”, jolloin heidän olisi helpointa oppia kahta kieltä samaan aikaan. Wilder Penfield ja Lamar Roberts ovat kaksi neurokirurgia jotka ovat sitä mieltä että lapsen aivot ovat joustavampia ja tämä antaa lapsille paremmat mahdollisuudet oppia uusia kieliä. He ovat sitä mieltä että lapsi on vastaanottavaisimmillaan uusille kielille 2-9-vuotiaana. (Granqvist 2014, 8)

3.2 Suksessiivinen kaksikielisyys

Suksessiivisestä kaksikielisyydestä, eli peräkkäisestä kaksikielisyydestä, puhutaan kun lapselle aletaan 3-vuotiaana opettamaan toista kieltä. (Hassinen 2005, 17) Se tarkoittaa siis sitä, että ensin opetellaan yksi kieli ja myöhemmin toinen kieli tämän rinnalle.

Suksessiivisessä kaksikielisyydessä lapsen sosiaaliset suhteet ovat tärkeässä asemassa sillä usein ulkoiset tekijät motivoivat oppimaan toisen kielen. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 30) Toisen kielen opetteleminen on hyvä aloittaa kotona, sillä silloin lapsi voi harjoitella uutta kieltä tutussa ympäristössä. (Folktinget 2013)

Suksessiivisessä kaksikielisyydessä on se heikkous, että lapsi saattaa vastustaa uuden kielen opettelua. Samalla hyvänä asiana on se, että lapsi jo osaa yhden kielen ja voi hyödyntää toista kieltä ja aiempaa oppimaansa, toisen kielen opettelussa. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 32) Subordinaalisesta kaksikielisyydestä, eli alisteisesta kaksikielisyydestä, puhutaan silloin kun lapsi oppii toisen kielen äidinkielenä rinnalle 7-vuotiaasta ylöspäin. (Hassinen 2005, 17)

3.3 Kielikylpy

Kielikylpymenetelmä kehitettiin Kanadassa 1960-luvulla. Perustana menetelmälle toimi mahdollisuudet toisen kielen omaksumiseen. (Björklund, Mård-Miettinen ja Turpeinen 2007, 12) Suomessa ensimmäinen kielikylpy esikouluryhmä aloitettiin vuonna 1987 aktiivisten vanhempien toimesta ja se toimi täysin Kanadan mallin mukaan. Kolmen vuoden ajan Vaasassa toimi ainut kielikylpyryhmä koko Suomessa. Vuonna 1990 Espoossa aloitti kielikylpypäiväkoti. Kielikylpy on vapaaehtoinen opetusohjelma joka on tarkoitettu lapsille jotka puhuvat jotain toista kieltä kuin kielikylpykieltä äidinkielenään. Yksi peruseriaatteista kielikyvyssä on se, että kielikylvyn opetus pitää tapahtua maan vähemmistökielillä. Suomessa kielikylpykieli on siis ruotsi, mutta tietyillä alueilla joilla ruotsi on enemmistökieli, järjestetään kielikylpyä suomeksi. Englanninkielinen opetus luetellaan vieraskieliseksi päiväkotiopetukseksi. (Harju-Luukkainen 2010, 7) Kielikyvyssä on olemassa useita erilaisia kielikylpyohjelmia jotka poikkeavat toisistaan erityispiirteiden kautta. Erityispiirteet vaikuttavat osaltaan mm. opetukseen, kielikylpyohjelmien suunnitteluun ja kielikylvyn tehokkuuteen. Usein erilaisten ryhmien jako perustuu kielikylvyn aloitusajankohtaan sekä päiväkodissa ja koulussa käytettyyn kielikylpykielen määrään. Suomessa suurin osa käyttää varhaista täydellistä kielikylpytoimintaa joka on todettu kaikkein tehokkaimmaksi menetelmäksi. Tämä on myös suosituin menetelmä Kanadassa. (Harju-Luukkainen 2010, 9)

Kielikyvyssä on seitsemän periaatetta jotka liittyvät lapsiin tai itse opetukseen:

(Harju-Luukainen 2010, 7)

Kanadassa lapset aloittavat kielikylyyn 5-vuotiaana. Suomessa lapsi aloittaa kielikylypypäiväkodissa usein 3-6-vuotiaana ja siirtyy päiväkodin jälkeen kielikyly kouluun. (Harju-Luukainen 2010, 9) Tavoitteena kielikylypypäiväkodissa on että kouluun siirryttäessä lapsi osaa kielikylypykieltä tarpeeksi hyvin jotta voi opiskella sillä kielikylypykoulun erilaisten oppiaineiden sisällöt. Lapsi voi käydä koko peruskoulun kielikylypykoulussa. (Granqvist 2014, 5) Päiväkotivuosien aikana päiväkodin työntekijät käyttävät kielikylypykieltä lasten kanssa kommunikoidessaan. Koulussa vieraiden kielten ja äidinkielen osuus opetuksessa kasvaa asteittain niin, että alakoulun loppupuolella noin puolet opetuksesta tapahtuu kielikylypykielellä. (Harju-Luukainen 2010, 9) Suomessa opettaja voi erikoistua kielikylypyopetukseen. Sekä kielikylypypäiväkodeissa että kielikylypykouluissa lapset etenevät samojen varhaiskasvatussuunnitelmien ja opetussuunnitelmien mukaan kuin muissa Suomen peruskouluissa. (Harju-Luukainen 2010, 12 & 17) Tavallisessa peruskoulussa tapahtuvassa kielenopetuksessa, pyritään siihen että lapsi saa valmiudet käyttää toista kotimaista kieltä. (Granqvist 2014, 5) Kielikylyyn tarkoituksena on, että lapsi oppii käyttämään toista kotimaista kieltä arkipäiväisissä ja joskus vaativimmissakin tilanteissa. Lisäksi lapset tutustuvat ja oppivat toisen kotimaisen kielen kulttuurista, samalla kun tuetaan heidän äidinkieltä ja siihen liittyvää kulttuuria. (Opetushallitus 2010) Vuonna 2013 Suomessa oli noin 70 kielikylypypäiväkotiä ja kielikylypykouluja. (Folktinget 2013, 20)

On tärkeää että kielenopetuksen alku on pehmeä ja tutustuminen tapahtuu hitaasti. Näin lapsi ei koe olevansa pakotettu puhumaan ja oppimaan toista kieltä. (Granqvist 2014, 5) Kaksikielisessä ympäristössä oleskelu, esimerkiksi päiväkodissa, onkin lapselle ideaalisin tilanne hänelle oppia toinen kieli, oman äidinkielenä rinnalle. On kuitenkin tärkeä muistaa, että lapsen pitää olla tekemisissä mahdollisimman paljon toisen kielen kanssa jotta oppii sen. Tämän takia olisi myös hyvä tukea toista kieltä kotona. (Granqvist 2014, 9-10) Jotta lapsi kokisi kielen merkitykselliseksi itselleen arjessa, merkityksellisyyden pitää näkyä niin päiväkodissa kuin kotona. (Granqvist 2014, 13)

Kielikylpyä on tutkittu laajasti niin sen kotimaassa Kanadassa kuin Suomessakin. Suomessa kielikylpyä on tutkinut Vaasan yliopiston kielikylpy ja monikielisyyden keskus (Centret för språkbad och flerspråkighet). Aluksi kielikylvyn tutkimukset suuntautuivat paljon lasten koulusaavutuksiin ja yksi tutkimuskohteista on ollut lasten äidinkielen kehitys. Tutkimustulokset näyttävät että koulun alussa lasten äidinkielen kirjalliset taidot ovat aluksi kehityksen jäljessä, kun opetus tapahtuu ainoastaan kielikylpykielellä. Myöhemmin kun opetuksessa painotetaan enemmän äidinkieltä, lapset saavuttavat suomenkielisten oppilaiden äidinkielen taidot vuodessa ja kielen kirjallisen tuottamisen taidot hieman myöhemmin. Oman äidinkielen puheessa sen sijaan ei ole havaittu kielikylvystä johtuvaa poikkeavuutta. Yhtenä tutkimuskohteena on luonnollisesti ollut myös kielikylpykielen kehitys. On todettu että varhaisen täydellisen kielikylpykielen ohjelman käyneet lapset saavuttavat lähes yhtä hyvät kuulon- ja luetun ymmärtämisen kielitaidot kuin henkilöt jotka ovat puhuneet kielikylpykieltä syntymästään asti. Mutta heidän kielen tuottamisen-, puhe- ja kirjoitustaitonsa eivät ole yhtä hyvät kuin niillä, jotka puhuvat kielikylpykieltä äidinkielenään. Lisäksi on huomattu että ruotsinkielistä kielikylpyä käyneet lapset, eivät käytä yhtä laajaa kieltä kuin henkilöt jotka puhuvat ruotsia äidinkielenään. He käyttävät myös rakenteita lauseissaan ja sanoja joita ruotsinkielinen ei välttämättä käyttäisi. Tämä johtuu siitä että kielikylpy oppilaan äidinkieli vaikuttaa kielikylpykielen tuottamiseen kieliopin alueella. Tutkimuksissa on myös todettu että kielikylpyoppilaat suhtautuvat avoimesti ja positiivisesti toisiin kieliin ja kulttuureihin. Tämän lisäksi lapset oppivat puhumaan vieraita kieliä ilman että pelkää tekevänsä virheitä lausueissaan sanoja. (Harju-Luukainen 2010, 33–34)

3.4 Tavallisia haasteita kaksikielisyydessä

Monet kaksikielisyyteen kasvavat lapset käyvät läpi vaiheen jossa sekoittavat kieliä keskenään. Lapselle se on tapa täyttää sanavarastossaan olevia aukkoja niin että poimii sanoja ja ilmauksia molemmista kielistä. (Folktinget 2013, 21) Sanat saattavat myös muuttua monikkoon ja ruotsinkieliset sanat saattavat saada suomenkielisen päätteen.

(Granqvist 2014, 10) Aikuiset saattavat joskus olla huolissaan siitä, että kielet sekoittuvat keskenään, mutta todellisuudessa olisi tärkeä tukea lapsia ja antaa heille uusia sanoja käytettäväksi. (Granqvist 2014, 10) Vähitellen kielten sekoittuminen vähenee, kun lapsi oppii ja kokee enemmän asioita molemmilla kielillä. (Folktinget 2013, 21)

Kaksikieliselle lapselle kehittyy luonnollisesti kahden kielen erilaiset sanavarastot. Kaksikielisyyteen kasvavalle lapselle kehittyy vahva taju siitä, kumpaa kieltä heidän pitää käyttää, eri ihmisten kanssa, eri paikoissa ja tilanteissa. On luonnollista että lapsi saattaa hallita tietyt aihealueet paremmin toisella kielellä. Tähän vaikuttavat asiat kuten lapsen kotikieli, harrastukset, ystävät, sukulaiset ja päiväkodin kieli. (Folktinget 2013, 21)

Lapsi voi myös kieltäytyä puhumasta. Kahden kielen samanaikainen oppiminen tai uuden kielen oppiminen toisen rinnalla, voi viedä voimia lapselta ja lapsi saattaa jopa kieltäytyä puhumasta. Lasta ei pidä pakottaa puhumaan, oli sitten kyse kummasta kielestä tahansa. Lasta kannattaa houkutella ja rohkaista kielen käyttöön ja kun lapsi käyttää opettamaasi kieltä, näytä että ilahdut ja osoita olevasi kiinnostunut siitä mistä hän puhuu. Kun lapsi ei puhu opettamaasi kieltä, älä anna periksi ja vaihda kieltä, vaan jatka johdonmukaisesti puhumista sillä kielellä jota yrität lapselle opettaa. Lapsi tarvitsee sinun kielimallia jotta voi oppia itse puhumaan samaa kieltä. (Folktinget 2013, 21)

4 LEIKIN MERKITYS KIELEN KEHITYKSESSÄ

Lapsi pärjää aluksi ilman selkeitä kieliopillisia ohjeita, sillä hän harjoittelee puhe- ja kielitaitoa kuuntelemalla, toistamalla ja yhdistämällä sanoja kokemuksiin. Varsinaisen kieliopin lapsi hallitseekin vasta 8-9-vuotiaana kun lapsi oppii että saman lauseen voi sanoa monella eri tavalla ilman että merkitys muuttuu. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 7) Lapsi saa tukea kielelliseen kehitykseensä muilta lapsilta varsinkin leikin kautta. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 3)

Leikkiessään lapsi kehittää omaa itsetuntoa, hän oppii kontrolloimaan tilanteita sekä ottamaan vastuuta. Lisäksi hän oppii tunnistamaan aistejaan, ilmaisemaan tunteitaan ja ymmärtämään erilaisia tilanteita. Siinä missä aikuinenkin voi opettaa lapselle sanoja kuten paprika ja sipuli, lapset voivat opettaa myös toisilleen samoja sanoja esimerkiksi leikkiessään ruuan laittamista. Samalla he saattavat pohtia, mikä on kuumaa ja mikä kylmää, pehmeää tai kovaa. Lapsi myös harjoittelee ja opettelee toimimista sosiaalisissa

tilanteissa ja luo ystävyyssuhteita toisiin lapsiin leikkiessään. Kun lapsi leikkii muiden lasten kanssa, hän myös juttelee heidän kanssaan ja harjoittelee näin kielellistä osaamistaan. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia ja haastavat toisiaan kokeilemaan uusia sanoja ja sanojen yhdistämistä. Tänä päivänä kun pelit, tietokone, televisio ja puhelimet ovat yhä näkyvämmässä roolissa monen lapsen elämässä ja leikissä, hänen sosiaalisten ja kielellisten taitojen kehittäminen saattaa kärsiä. (Granqvist 2014, 8)

Samalla kun aikuinen voi ohjata ja neuvoa lasta leikeissä, on vaikea sanoa miten paljon aikuisen tulisi ohjata ja puuttua lasten leikkeihin. Passiivinen sivustaseuraaja, joka vain seuraa ja puuttuu tarvittaessa lasten toimintaan, ei auta lasta kehittämään sosiaalisia taitojaan eikä hän opeta lapsia miten selvittää ongelma- tai riitatilanteista itse. Tämän vuoksi lapselle pitää kertoa miten hän toimii väärin ja miten voisi jatkossa toimia eri tavalla. (Granqvist 2014, 12)

4.1 Vanhemman rooli puhe- ja kielenkehityksessä

Lapsen kasvattamisen kahdella kielellä on oltava varaukseton valinta. Tämän takia aikuisten on tärkeä pohtia omia asenteita ja toiveita, joita liittävät lapsen kieliin. Lapsen vanhemmat ovat lapsen ensisijaisia kielellisiä esikuvia ja molemmat vanhemmat ovat vastuussa lapsen kielellisestä kehityksestä. Myös kodin ulkopuolella on hyvä pysytellä kotikielessä, jotta lapsi näkee että kieltä tarvitaan muuallakin kuin kotona. (Folktinget 2013, 10–11) Mitä enemmän vanhemmat puhuvat lapselle, sitä nopeammin tämä omaksuu kielet. Kun vanhempi puhuu sillä kielellä, jonka parhaiten osaa, hän ilmaisee itseään luonnollisesti ja toimii näin parhaana kielimallina lapselle. On myös hyvä pyytää lapsen ympäristössä olevia ihmisiä puhumaan omalla äidinkielellään lapselle, varsinkin jos puhuvat lapsen heikompa kieltä. (Folktinget 2013, 10) Jos vanhemmat itse puhuvat esimerkiksi suomea, mutta lapsi käy ruotsinkielistä päiväkotia, voivat he tukea ruotsinkielen opetusta kotona, esimerkiksi lukemalla kirjoja. (Granqvist 2014, 12) Lapsen on tärkeä kuulla kieltä ja kokea asioita kielellä tarpeeksi usein, jotta hän voi kehittää sanavarastoaan. (Granqvist 2013, 10) Vanhemmat voivat myös oppia lapsen kaksikielisyydestä ja perheen myönteinen suhtautuminen kaksikielisyyteen edistää lapsen kielenoppimista sekä vahvistaa perheen yhteenkuuluvuutta. (Folktinget 2013, 11)

4.2 Päiväkodin työntekijän rooli kielenkehityksessä

Päiväkodin työntekijä tukee lapsen kehitystä laajalla alalla. Lapselle ei riitä pelkkä tila jossa viettää aikaa ja lelut joilla leikkiä. Ympäristön pitää tukea kehitystä ja työntekijöiden pitää osata nähdä jokainen lapsi ja hänen tarpeensa yksilöllisellä tasolla. Aikuinen vaikuttaa lapsen kielelliseen kehitykseen leikin ja yhdessäolon kautta sekä osallistumalla, kyselemällä ja kertomalla asioista, tapahtumista ja ajatuksista. Kaiken ikäiset lapset tarvitsevat tukea ja kaikilla lapsen kanssa toimivilla aikuisilla on tärkeä osa lapsen kehityksen kannalta. (Granqvist 2014, 12) Kukaan ihminen, ei aikuinen eikä lapsi, ei opi toista kieltä pelkäämään kuulemalla sitä. Siksi on tärkeää, että kun lapselle aletaan opettamaan oman äidinkielen lisäksi toista kieltä, että hän kokee toisenkin kielen olevan tärkeä ja tarvittava. Päiväkodissa lapsi voi oppia ymmärtämään ja hallitsemaan toisen kielen, koska päiväkodin työntekijät tukevat lapsen kielenkehitystä samalla kun hän luo aikuisiin suhteen. Vaikka kotikieli aina pysyisi lapsen äidinkielenä, hän voi oppia toisen kielen päiväkodissa ja koulussa. (Granqvist 2014, 8)

Päiväkodissa jokainen aikuinen on päivittäin vastuussa lapsen kielen kehityksestä. Kielen kehittymisen edistämiseksi päiväkodin työntekijöiden kannattaakin kiinnittää enemmän huomiota siihen, mitä lapsi osaa, eikä siihen mitä lapsi ei vielä osaa kielellisesti. (Mäkinen 2013, 9-10) Aikuinen voi parhaiten tukea lapsen kielellistä kehitystä kun ymmärtää millä tasolla lapsi kielellisesti on. Lapsen kielellistä kehittymistä voidaan tukea auttamalla lasta ymmärtämään sanoja, esittämällä tapahtumaa (esimerkiksi satua) tukevia kysymyksiä, esittämällä kysymyksiä jotka kehittävät ymmärrystä ja antamalla lapselle esimerkkejä sanojen ja kielen käytöstä. Joskus voi myös olla hyvä antaa suoria ohjeita lapselle siitä, miten kieltä kuuluu käyttää tai esimerkiksi miten jokin sana taipuu. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 3) Kaksikielisessä päiväkotiryhmässä on tärkeää että aikuiset hallitsevat molemmat kielet, jotta voi tukea lapsia heidän tarvitsemallaan tavallaan. (Granqvist 2014, 12)

On myös tärkeää huomioida miten aikuinen puhuu lapselle. Jos aikuinen puhuu vain kirjakieltä, lapsi oppii vain kielen kirjakielenä. Sama asia, jos aikuinen puhuu vain puhekieltä tai jotain murretta. (Mäkinen Heidi oppari 2013, 12) Lapsen molemmat kielet tarvitsevat vahvistusta ja luonnollisesti vähemmän puhuttu kieli tarvitsee enemmän tukea ja vahvistusta. Tämän takia lapselle kannattaa puhua uutta kieltä, vaikkei lapsi vielä ymmärräkään kaikkea mitä sanot. Lapsi haluaa oppia kieltä jota käytetään hänen ympäristössään toistuvasti. Kun lapsi oppii puhumaan, kuuntele ja osoita olevasi kiinnostunut siitä, mitä hän haluaa sinulle sanoa. Nimeä esineitä ympäristössäsi, selitä sanojen tarkoitusta, kerro mitä tehdään ja mitä ja keitä tulee vastaan esimerkiksi matkoilla tai retkillä. Juttele päivän aikana tapahtuvista ja tapahtuneista asioista. Kysy lapselta kysymyksiä joihin hän voi vastata muutakin kuin ”kyllä” ja ”ei”. Houkuttele lapsi käyttämään kieltä enemmän, esittämällä tarkentavia kysymyksiä kuten ”Mitä tarkoitat?”, ”Mitä sitten tapahtui?”, ”Mitä hän sitten sanoi?” jne. (Folktinget 2013, 7-8)

Kuten aiemmin mainittu, leikki kehittää kielellistä osaamista. Tämän takia pedagogin on hyvä käyttää leikkiä osana kielen opetusta. (Granqvist 2014, 11) Myös laulu, rupattelu, keskustelu ja ääneen lukeminen lapsen molemmilla kielillä on tärkeää. Ääneen lukeminen lähentää aikuisen ja lapsen suhdetta ja siinä tutustutaan satuihin ja tarinoihin jotka ovat sidoksissa kulttuuriin ja kieleen. Lukeminen lisää lapsen sanavarastoa, vahvistaa kielitajua ja innostaa lukemaan. (Folktinget 2013, 8) Erilaiset liikunta aktiviteetit ovat hyvä tapa opettaa lapsille uusia sanoja, sillä silloin he yhdistävät sanat liikkeeseen ja tapahtumaan. Positiivisen tapahtuman kautta lapsi kehittää mielekkään kuvan uudesta sanasta. Lyhyet arkipäiväiset sanonnat kehittävät myös osaamista ja kun lapsi kokee itsensä osalliseksi toimintaa, sanat ja sanonnat saavat merkityksen. Tällaiset hetket voivat olla pukeminen, ruokailu ym. Päiväkodin työntekijän tehtävänä on luoda hyvä suhde kaikkiin ryhmän lapsiin ja toimia ryhmän johtajana niin että lapset kokevat aikuisen turvallisena ja luotettavana johtajana. Silloin he oppivat kuuntelemaan ohjeita. Päivittäisen suhteen vahvistamisen kautta, lapset oppivat tietyn toimintamuodon ja he tietävät kuka toimii ryhmän johtajana. Lasten kokoaminen erilaisiin toimintoihin päivän aikana, luo lapsille turvallisuuden tunteen. Samalla kun toimii ryhmän johtajana ja päättäjänä, on tärkeä muistaa kuunnella lasten ideoita ja toiveita, jotta he tuntevat itsensä osallisiksi ryhmän toiminnassa. Tämän voi toteuttaa esimerkiksi kokoontumisissa kysymällä lapsilta ehdotuksia mitkä laulut lauletaan tai mitä leikitään. (Granqvist 2014, 13)

Tiedetään että lapsen puhekehitys voi viivästyä kahta kieltä opeteltaessa ja usein kaksikielisen lapsen puhekehitys on hitaampaa kuin yksikielisen. Tutkimukset osoittavat että kaksikielisyydestä on kuitenkin etua, jos ihminen myöhemmin elämässään opettelee vieraita kieliä. Kun ihminen on kasvanut kahden kielen ympäröimänä, hän oppii usein myös muita kieliä nopeammin. (Ekstrand, Gullholm ja Myrntinen 2014, 27–28) Niin vanhemman kuin päiväkodin työntekijän on tärkeä olla kiinnostunut ja läsnä oleva lapsen kielenkehityksessä. Vain näin hän voi ohjata, opettaa ja motivoida lasta oppimaan toisenkin kielen, luomalla pedagogisia oppimistilanteita sekä vaihtelemalla ja haastamalla lapsen kommunikoidaan toisellakin kielellä. (Granqvist 2014, 6)

5 OPASKANSION TOTEUTTAMISEEN LIITTYVÄ TOIMINTA

Havainnoin lapsia Svenska Barntädgården i Björneborgissa noin puolen vuoden ajan. Havainnoinnissa ei käytetty mitään varsinaista systematiikkaa. Käytössäni ei ollut esimerkiksi lomakkeita tai teemahavainnoinnin taulukkoa. Koin että niitä ei tarvita kun havainnoinnissa kartutettiin kokemuksia jotka tukevat luettua teoriatieta opaskansion työstämistä varten.

Vuonna 2013 aloitettiin alle 3-vuotiaiden ryhmä ja suurin havainnointini liittyikin siihen, että kun sieltä siirtyi 2014 ensimmäiset lapset 3-vuotiaina 3-5-vuotiaiden ryhmiin, niin heidän passiivinen sanavarastonsa oli huomattavasti laajempi kuin lapsilla jotka olivat olleet suomenkielisissä päiväkodeissa. Nyt luonnollisesti tarkoitan ruotsinkielistä passiivista sanavarastoa ja lapset ovat joko kaksikielisiä tai suomenkielisiä perheitä.

Alle 3-vuotiaiden ryhmästä siirtyneet ymmärsivät kehotuksia paremmin ruotsiksi, eikä heille tarvinnut toistaa asioita molemmilla kielillä. Heillä oli siis huomattava etu oppia ruotsinkieltä nopeammin kuin suomenkielisistä päiväkodeista siirtyneet lapset. Saman havainnoin tein kun syksyllä 2015 jälleen 3-5-vuotiaiden ryhmiin siirtyi lisää lapsia alle 3-vuotiaiden ryhmästä. Kuitenkin alle 3-vuotiaiden ryhmästä siirtyneet myös nopeasti huomasivat vanhempien lasten käyttävän paljon suomenkieltä leikeissään, jolloin he myös itse ajoittain käyttivät enemmän suomenkieltä.

Toinen merkittävä havainto minkä tein, oli se kuinka lasten leikkikavereiden käyttämä kieli vaikutti toisiinsa. Monet lapset käyttävät leikkiessään suomenkieltä, koska se on heille luonnollisempi ja vahvempi kieli. Kuitenkin kun leikkiryhmässä oli yksi lapsi joka puhui ruotsia muille lapsille, muut lapset myös leikkivät ruotsiksi. Tässä oli oiva esimerkki siitä, miten ympäristö ja muut lapset vaikuttavat toisiinsa.

Huomasin myös miten lapset ovat tottuneet siihen että työntekijät käyttävät ruotsinkieltä ja että ohjeet annetaan ruotsiksi. Jotkut lapset kysyivät jos eivät ymmärtäneet ja pienet lapset usein katsoivat miten muut toimivat tilanteessa jos eivät itse ymmärtäneet annettuja ohjeita. Myös leikin ja pienen ryhmäkoon merkitys tuli selvästi esille. Jos lapsille piti niin sanottua kielihetkeä jossa harjoiteltiin ruotsin kielisiä sanoja ja lauseita, hetkestä tuli lapsille selvästi mielekkäämpi jos heitä oli vain muutama paikalla ja sanoja harjoiteltiin erilaisten liikuntaliikkeiden tai muun leikin kautta. Myös se, että lapset saivat istua oman peilin ääressä ja heitä pyysi ilmeilemään samalla kun toistivat jotain sanaa, heidän mielenkiintonsa siirtyi omiin kasvoihin peilissä, eivätkä aremmatkaan lapset arastelleet kokeilla uusien sanojen käyttöä. Uskon että arkoja lapsia rohkaisi myös huoneessa vallinnut puheensorina, sillä he uskoivat ettei kukaan kuule heitä äänten keskellä.

Huomasin myös että vaikka pääosin päivän aikana käytetään ruotsia tilanteissa päivän aikana, niin tietyissä tilanteissa on hyötyä siitä, että lapselle puhutaan hänen omalla äidinkielellään. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi riita tilanteet tai tilanteet joissa lapsi on surullinen esimerkiksi kaaduttuaan pihalla. Tällöin lapsi kokee että aikuinen ymmärtää häntä paremmin ja lapsi voi ilmaista itseään vapaasti omalla äidinkielellään. Lapsen

luottamus aikuista kohtaan kasvoi kun hän huomasi että aikuiselle voi puhua tarvittaessa myös omalla äidinkielellä.

Ääntämisvaikeudet ovat yleisiä joka puolella maailmaa ja erilaisiin kieliin liittyy erilaisia äänteitä. Pohdin tätäkin paljon, miten se esiintyy kaksikielisillä lapsilla? Suomen ja ruotsinkielen äänteet eivät ole yhtä erilaisia kuin esimerkiksi suomenkielen ja ranskakielen välillä, mutta kyllähän niitä myös suomen- ja ruotsinkielen väliltä hieman löytyy. Havainnoidessani lapsia mieleeni nousikin ajatus siitä, miten lapset keksivät omia sanoja ja kieliä ja miten on tärkeä antaa heidän leikkiä kielillä ja äänteillä. Ajattelin että he mahdollisesti sitä kautta rohkaistuvat kokeilemaan erilaisilla kielillä puhumista ja harjoittelevat huomaamattaan erilaisten äänteiden käyttämistä. Tähän liittyen nousi myös ajatus siitä, miten erilaisia murteita voitaisiin hyödyntää kielenopetuksessa. Ruotsinkielessä esimerkiksi pohjanmaalla puhutaan vahvaa murretta joissa on paljon kirjakielestä eroavia sanoja jotka lasten mielestä kuulostavat hauskoilta. Näihin murteisiin ja sanoihin tutustuen, voisi ruotsinkielestä tehdä kiinnostavampaa.

Lapset oppivat puhumaan mitä tahansa kieltä, kun vain kuulevat sitä. Havainnoidessani lapsia pohdinkin sitä, vaikuttavatko erilaiset oppimistyyliin siihen miten kieltä oppii? Niin kuin me aikuisetkin tiedämme, että opimmeko jotain kuuntelemalla, lukemalla tai käytännön kokemuksen kautta, niin en pidä sitä mahdottomana että lapsetkin siis oppivat eri tavoilla. Siinä missä joku voi oppia kieltä kuuntelemalla satuja, toinen voi oppia seuraamalla ja poimimalla sanoja toisen puheesta sieltä täältä ja kolmas voi oppia kokemuksen kautta kun voi yhdistää jonkun sanan johonkin kokemukseen.

Kaksikielisessä ryhmässä on tärkeä hallita molemmat kielet, vaikka toinen kielistä olisikin hallitsevampi. Jos lapsi puhuu vain suomea kun aloittaa päiväkodissa, on hänelle kuitenkin luotava turvallinen ympäristö jossa hän kokee tulevansa ymmärretyksi ja että hänet motivoidaan, ei pakoteta, oppimaan uutta kieltä.

5.1 Opaskansion työstämisen etenemisvaiheet

Kun olin tutustunut teoriaan ja havainnoinut päiväkodin lapsia aloin pohtimaan miten lähdän teoretiedon perustalta kokoamaan kansiota. Koin että teoria ja havainnoinnissa ilmenneet asiat vastasivat toisiaan hyvin. Lisäksi itselleni oli herännyt muutama ajatus joita pohdin opinnäytetyön havainnoinnissa. Kansion tarkoituksena on toimia Svenska Barntädgården i Björneborgin työntekijöiden ja opiskelijoiden materiaalina ruotsinkielen

opetusta kehittäessä. Tästä syystä oli otettava huomioon työntekijöiden toiveet kansiota varten. Pyysin siis työntekijöitä lukemaan oppaan ja kertomaan siitä mielipiteensä ja mahdollisia kehitystoiveitaan.

5.2 Henkilökunnan palaute kansiosta

Henkilökunnalta saatu palaute oli positiivista. Monet kokivat että kansiosta on hyötyä niin uuden oppimisen kuin asioiden kertauksenkin kannalta. Joidenkin mielestä tekstiä olisi voinut olla paikoittain enemmänkin, mutta lukujen lopusta löytyvät linkit olivat hyvä lisä oppaaseen. Henkilökunta oli sitä mieltä, että kansion voi ottaa käyttöön.

6 POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutustua kaksikielisyyteen ja sen mahdollisuuksiin ja haittoihin. Aihe oli itselleni tuttu, sillä itsekkin olen kaksikielinen ja olen työskennellyt parin vuoden ajan kaksikielisten lasten parissa. Valitsin tehdä toiminnallisen opinnäytetyön enkä kadu sitä. Minusta oli mielenkiintoista kerätä teoria tietoa ja sen jälkeen havainnoida miten teoria ja käytäntö kohtaavat. Teoriatiedon kokoaminen kansioksi oli raskasta, mutta hyvin palkitsevaa.

Aloitin opinnäytetyön kirjoittamalla siitä mitä kaksikielisyys tarkoittaa ja miten se vaikuttaa lasten puhe- ja kielitaidon kehitykseen. Tämän jälkeen pohdin toimintaa kaksikielisessä ympäristössä ja mikä on aikuisen rooli kaksikielisessä ympäristössä. Pohdin toimintaa muun muassa siltä osin mikä on leikin merkitys lapselle. Valitsin leikin, sillä tämä nousi usein esille teoriatiedossa, tärkeänä osana kaksikielisyyden osalta.

Kirjoittaessani opinnäytetyötä ja havainnoidessani lapsia, koin että oma tietoisuuteni siitä, miten toimia tilanteissa töissä, kasvoi ja kehittyi. Koen että opinnäytetyö on auttanut minua arvioimaan jokaisen lapsen kielellistä tasoa paremmin kuin ennen. Tämä on myös auttanut minua löytämään oikeat tavat auttaa lapsia kehittämään omaa kielitaitoaan. Uskon että opinnäytetyössä esille nousseet asiat, eivät kaikille ole ehkä täysin uutta tietoa, minullekaan

se ei ollut. Mutta ainakin opinnäytetyössä esille nousseet asiat voivat toimia muistutuksena työntekijöille siitä, miten lasten kielitaitoa voidaan tukea.

Opinnäytetyöni aihetta voisi varmaan tutkia jatkossakin enemmän. Itseäni kiinnostaisi tietää niin vanhempien kuin työntekijöiden kokemuksia kaksikielisen päiväkodin toiminnasta. Lisäksi voisi olla jokin opaskansio jossa olisi koottu erilaisia leikkejä joita voi hyödyntää oppimistilanteissa. Tästäkin on olemassa paljon kirjallisuutta, mutta miksi ei kokeilla käytännössä, mitkä leikit toimivat missäkin tilanteessa ja lapsille jotka ovat eri tasoilla kielitaitonsa kanssa.

Kaiken kaikkiaan olen tyytyväinen opinnäytetyöhöni. Prosessi oli mielenkiintoinen ja opettavainen.

LÄHTEET

Björklund, S. Mård-Miettinen, K. Turpeinen, H. 2007. Kielikylpykirja – Språkbadsboken. Vaasa: Levón instituutti. Viitattu 28.9.2015. http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-200-7.pdf .

Ekstrand, A-L. Gullholm, C. Myrntinen J. 2014. Ett gott vardagsspråk är målet – en kvalitativ jämförelse av hur daghemspersonal stöder barns språkutveckling i svenska på en finskspråkig ort och en tvåspråkig ort. AMK-opinnäytetyö. Yrkeshögskolan Novia. Viitattu 12.1.2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014061512923>

Erkolahti, R. Lämsä, T. 2013. Valikoiva puhumattomuus – haasteena lapsen vaikeneminen. Viitattu 4.10.2015. http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/uusinnumero;jsessionid=1FAD88455F9CDA A794D49F9883A8F35D?p_p_id=Article_WAR_DL6_Articleportlet&_Article_WAR_DL6_Articleportlet_viewType=viewArticle&_Article_WAR_DL6_Articleportlet_tunnus=duo11387

Folktinget. Ge ditt barn en gåva. Anna lapsellesi lahja. 2013. Helsinki: DMP.

Paqvalén, M. 2001. Stammande barn. Teoksessa Laiho, A & Vehka-oja, S. Föreningen för stammande barn, Änkyttävien Lasten Yhdistys ÄLY.

Granqvist, A. 2014. Samspelet mellan barn och pedagoger i tvåspråkiga grupper. AMK-opinnäytetyö. Yrkeshögskolan Novia. Viitattu 4.10.2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201402232567>

Harju-Luukainen, H. 2010. Sukellus kielikylpyyn - perustietoa vanhemmille kielikylvystä. Helsinki.

Hassinen, S. 2005. Lapsesta kasvaa kaksikielinen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Huttunen, M. Jalanko, H. 2014. Puhe ja kielenhäiriöt lapsella. Viitattu 28.9.2015.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00413

Hyltenstam, K. 2015. Tvåspråkighet. Viitattu 24.8.2015.
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/tv%C3%A5spr%C3%A5kighet>

Mäkinen, H. 2013. Suomi toisena kielenä-opetusmateriaalin työstäminen Kokemäen päivähoitoon. AMK-opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 29.10.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013120119245>

Opetushallitus Utbildningsstyrelsen. 2010. Grader av tvåspråkighet. Viitattu 28.9.2015.
http://edu.fi/planera/forskoleundervisning/om_barns_sprak/tvasprakighet/vem_ar_tvasprakig/grader_av_tvasprakighet

Opetushallitus Utbildningsstyrelsen. 2010. Typer av språkfärdighet. Viitattu 28.9.2015.
http://edu.fi/planera/forskoleundervisning/om_barns_sprak/tvasprakighet/vem_ar_tvasprakig/typer_av_sprakfardighet

Pakkoruotsi.net. 2015. Onko Suomi kaksikielinen maa? Viitattu 24.8.2015.
<http://www.pakkoruotsi.net/kaksikielinen.php>

Renko, M. Varrela, J. 2012. Tutti – hyöty vai haitta. Viitattu 24.8.2015.
http://www.vauva.fi/artikkeli/vauva_ja_taapero/tarvikkeet/tutti_hyotya_vai_haittaa

Suomen änkytysyhdistys ry. 2015. Tietoa änkytyksestä. Viitattu 13.10.2015.
<http://www.ankytyys.fi/tietoa>

Terveysnetti. 2011. Puheen kehityksen viivästyminen. Viitattu 3.11.2015.
http://terveysnetti.turkuamk.fi/perhenetti/lapsen_puhe/vaikeudet/viivastyminen.html

Liite 1

KAKSIKIELISTEN 3-5-VUOTIAIDEN LASTEN PUHE- JA KIELITAIDON KEHITYS

Niin vanhemman kuin päiväkodin työntekijän on tärkeä olla kiinnostunut ja läsnä oleva lapsen kielenkehityksessä. Vain näin hän voi ohjata, opettaa ja motivoida lasta oppimaan toisenkin kielen, luomalla pedagogisia oppimistilanteita sekä vaihtelemalla ja haastamalla lapsen kommunikoimaan toisellakin kielellä.

Jennie Lipasti

2015

1. JOHDANTO

Tämä opaskansio on projektimaisen opinnäytetyön tuotos. Opinnäytetyön tilaajana oli Svenska Barntädgården i Björneborg.

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	30
Sisälllys	Fel! Bokmärket är inte definierat.
2. PUHE- JA KIELITAIDON KEHITYS.....	32
2.1 Myöhästynyt puhekehitys	35
2.2 Artikulaatio ongelmat	36
2.3 Änkyttäminen.....	36
2.4 Valikoiva puhumattomuus	37
3. MITÄ ON KAKSIKIELISYYS?	39
3.1 Simultaani kaksikielisyys.....	41
3.2 Suksessiivinen kaksikielisyys	41
4. TAVALLISIA HAASTEITA KAKSIKIELISYYDESSÄ	43
4.1 Kielet sekoittuvat	44
4.2 Lapsi kieltäytyy puhumasta.....	44
6. LEIKKI JA KIELEN KEHITYS	49
6.1 Vanhemman rooli puhe- ja kielenkehityksessä.....	50
6.2 Päiväkodin työntekijän rooli kielenkehityksessä	51

2. PUHE- JA KIELITAIDON KEHITYS

Kielellinen kehitys alkaa jo sikiövaiheessa kun kuuden kuukauden ikäinen sikiö alkaa kuulla ja hahmottamaan ääniä. Hän pystyy myös kuulemaan kumpaa sukupuolta puhuja edustaa. Vastasyntynyt vauva tuntee jo oman äidin äänen ja kykenee kuulemaan oman äidinkieltensä ja muiden kielten väliset ääntämiserilaisuudet. Hän kykenee kehittämään kaikkia niitä ääniä mitä hänelle puhutaan, mutta lapsi oppii sen kielen tai ne kielet joita kuulee ympäristössään toistuvasti. Varsinainen kielellinen kehitys lapsella tapahtuu 0-7 vuoden iässä, joten tänä aikana on tärkeää että hän saa tarvitsemansa tuen kielen ja puhetaidon kehityksessä, sillä puhe- ja kielitaidolla on niin sosiaalinen kuin psykologinenkin vaikutus ihmiseen. Puhe- ja kielitaito toimivat perustana oppimiselle ja kasvatukselle.

Ympäristön antama malli toimii perustana kielen oppimiselle. Äidinkieli toimii lapsen tunne- ja ajattelukielenä, joten äidinkielen olemassa olo on tärkeää, jotta lapsi voisi oppia uuden kielen. Oman äidinkielen hallitseminen onkin yksi edellytys siihen, että lapsi voi oppia toisen kielen. Toinen edellytys kielen oppimiselle on terve itsetunto. Terve itsetunto kehittyy jos lapsi ei jatkuvasti koe itseään muita huonommaksi. Lapsen ympärillä toimivat ihmiset, vaikuttavat lapsen itsetunnon kehittymiseen. Lapset eivät voi valita omia vanhempiaan, opettajiaan tai ketä hänen päiväkotiryhmässä on, joten on tärkeää olla tukemassa lasten hyvää itsetuntoa, sillä jos lapsi häpeää jotain osaa hänen identiteetistään, oli se sitten sosiaalinen tai henkilökohtainen osa, hän pyrkii siitä eroon.

Hyvän puhe- ja kielitaidon hallitsemiseksi lapsi tarvitsee hyvät lihakset suun ympäristöllä. Joillakin lapsilla on heikko suunmotoriikkaa tutin käytön takia. Jos lapsi usein puhuu tutti suussa, tämä saattaa vaikuttaa negatiivisesti lapsen suun motoriiikan kehitykseen. Kun lapsi puhuu tutti suussa, hän käyttää ainoastaan ääniä jotka kehittyvät suun takaosassa. Tämä johtaa siihen että jotkin äänteet saattavat jäädä oppimatta ja joudutaan opettelemaan myöhemmin. Hyvä kuulo on myös edellytys puhe- ja kielitaidon oppimiseksi. Jos lapsi ei kuule tarpeeksi hyvin, hän ei kykene kuulemaan ja toistamaan muiden tuottamia äänteitä. Audiitiivinen oppiminen on sitä, että ihminen ymmärtää ja osaa yhdistää kuulemaansa johonkin aiemmin tapahtuneeseen ja oppimaan sitä kautta. Audiitiivinen oppiminen onkin lapselle tärkeää puhe- ja kielenkehityksen kannalta, sillä hän oppii toistamalla ja kokeilemalla, mitkä äänten on hänelle tarpeellisia. Myös kuurot vauvat äänitelevät omilla ääniteillä, mutta lopettavat jonkin ajan kuluttua, koska eivät kuule muiden ihmisten puhetta ja ääniteitä.

Alle kouluikäisellä lapsella on neljä puhe- ja kielitaidon osa-aluetta jotka hänen täytyy hallita oppiakseen puhumaan oikein, kielioppi, fonologia, semantiikka ja pragmatiikka. Kielioppi tarkoittaa sitä että ihminen osaa yhdistää sanoja oikein ja asettaa ne oikeaan järjestykseen. Fonologialla tarkoitetaan äänneoppia, eli sitä, että ihminen osaa yhdistää ääniä oikealla tavalla. Semantiikka kertoo sanojen tarkoituksesta ja pragmatiikka tarkoittaa sitä että kieltä osataan käyttää oikein sosiaalisissa tilanteissa.

3-5-vuotiailla lapsilla puhe- ja kielikehitys kehittyy huimasti. Tämä johtuu siitä että lapsen kognitiiviset taidot kehittyvät jatkuvasti ja kyky käyttää kieltä laajenee sen myötä. Sitä mukaan kun lapsen kielellinen kehitys edistyy, hän ei enää ole riippuvainen eleistä kommunikoinnissa. Lapsen passiivinen ja aktiivinen sanavarasto kehittyy. Passiivisella sanavarastolla tarkoitetaan sanoja joita lapsi ymmärtää ja aktiivisella sanavarastolla tarkoitetaan niitä sanoja joita lapsi käyttää. Jotta jokin käsite siirtyisi lapsen aktiiviseen sanavarastoon, eli lapsi alkaa käyttämään sitä puheessaan, hänen pitäisi kuulla uusi käsite noin 60–70 kertaa.

3-vuotias puhuu jo jokseenkin selvästi ja osaa kertoa tapahtumista, tavaroista ja paikoista. Hän puhuu 3-4 sanan lauseita ja passiivinen sanavarasto on laaja ja hän alkaa ymmärtämään mitä eroa on sanoilla jotka kuvailevat juuri nyt tapahtuvaa ja aiemmin tapahtunutta, esimerkiksi syön ja söin. Hän oppii persoonapronominit, eli minä, sinä, he jne. Joskus lapsi voi alkaa väliaikaisesti änkyttää 3 vuoden ikäisenä, sillä hän ei ehdi ajatuksen mukana, kun sanavarasto laajenee niin nopeasti. Lapsi osaa myös taivuttaa sanoja, mutta sanat eivät välttämättä taivu vielä oikein. Sanaleikit ja riimit alkavat kiinnostaa lasta.

4-vuotias on taitava kertomaan satuja, kyselemään ja keskustelemaan. Lapsi käyttää monisanaisia ja loogisia lauseita ja hän kykenee kertomaan omista tunteistaan ja ajatuksistaan. Aikuinen voi nyt tukea lapsen kielellistä kehitystä entistä enemmän. Lapsi ei ole vielä kehittännyt hiljaista monologitaitoa, eli sitä taitoa jota ihminen käyttää ongelmanratkaisutilanteissa itsekseen. Tämän takia lapsi saattaa puhua paljon itsekseen kun yrittää selvittää jotain ongelmaa leikeissään, esimerkiksi palikkatornin rakentaminen. Hiljainen monologitaito kehittyy hiljalleen ja lapsi saattaa jossain vaiheessa ainoastaan liikuttaa huuliaan ongelmanratkaisu tilanteissa. Ääneen puhuminen auttaa lasta selvittämään ongelman helpommin ja hän muistaa seuraavalla kerralla paremmin miten selvitti tilanteen. Ruotsin kielessä lapsella voi olla ongelmia tiettyjen äänteiden kanssa, kuten r, sje-tje, tj, mj, str ja muiden konsonantti yhdistelmien kanssa. Vitsit, sanaleikit ja arvoitukset kiinnostavat 5-vuotiasta ja hän alkaa kiinnostumaan enemmän kirjekielestä.

5-vuotias käyttää monisanaisia lauseita ja käyttää kieltä paljon leikeissään. Ääntämisviat lasketaan usein normaaleiksi vielä 5-vuotiaalle. On kuitenkin tärkeää auttaa lasta hänen kielellisessä kehityksessä, sillä jos hänellä on ongelmia puhe- tai kielitaidon kanssa, hän saattaa jäädä muiden lasten leikeistä sivuun tai joutua kiusatuksi.

Kieli on osa ihmisen identiteettiä. Sen kautta voimme ilmaista itseämme ja yksilöllisyyttämme. Käytämme kieltä niin ajatteluun, tunteiden ilmaisemiseen sekä sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Kielen oppiminen tapahtuu ympäristön antaman mallin mukaan. Äidinkielen hallitseminen on edellytys toisen kielen oppimiselle.

Varhaiskasvatuksessa on tavoitteena toiminnallinen kaksikielisyys, jolloin lapsi voi aktiivisesti puhua, ymmärtää ja ajatella kahdella kielellä.

2.1 Myöhästynyt puhekehitys

On vaikea löytää yhtä tiettyä syytä myöhästyneeseen puhekehitykseen. Syynä voi olla ympäristöön johtuva, heikko kielellinen kannustin, perinnöllisyys, lapsen kypsyys ja erilaiset kuulo- sekä aivovammat. Kehityksellinen puhehäiriö eli dysfasia, tarkoittaa lapsuudessa ilmenevää puheen ja kielen oppimisen vaikeutta. Dysfasia ilmenee puheen tuoton tai ymmärtämisen vaikeutena, joka ei johdu selvästä neurologisesta sairaudesta, puhe-elinten rakenne poikkeavuudesta tai kehitysvammaisuudesta.

On yleistä että lapsi joka ei koe tulevansa ymmärretyksi ympäristössään, muuttuu aggressiiviseksi ja saattaa ilmaista itseään nyrkeillä tai puremalla. Lasta jota kiusataan tämän puheviivästyästä, voi jopa lakata puhumasta lainkaan. Kun lapsella huomataan puheviivästyä, on tärkeä toimia nopeasti. Lapsi tarvitsee silloin paljon kielellistä kannustusta. Oikealla tuella puheviivästyä saadaan korjattua ennen lapsen kouluun menoa ja näin puheviivästyä ei ole häiritsemässä kun lapsi opettelee lukemaan.

Kielellisen ilmaisun häiriössä lapsen on vaikea ilmaista itseään sanoilla. Tämä voi ilmetä heikkona sanavarastona, aikamuotovirheinä, vaikeutena muistaa sanoja tai vaikeutena muodostaa riittävän pitkiä lauseita.

Ilmaisullisesta ja vastaanottavasta puhehäiriöstä puhutaan kun lapsen kielellinen ilmaisu ja vastaanotto ovat huomattavasti heikentyneet. Oireina ovat samat kuin kielellisen ilmaisun häiriössä ja lisäksi lapsella on vaikeutta ymmärtää sanoja, lauseita esimerkiksi tilakäsitteitä.

On myös olemassa fonologinen häiriö, jossa lapsella on vaikeuksia sopivien äänteiden käytössä ja äänteiden tuottamisessa. Joskus lapsi korvaa yhden äänteen toisella, esimerkiksi k:stä tulee t. Myös konsonantit sanojen lopusta saattavat uupua.

Kielellisestä häiriöstä tai puheen viivästyästä, puhutaan silloin kun lapsi ei kahden vuoden ikäisenä käytä yksisanaisia ilmaisuja tai kolmevuotiaana lyhyitä lauseita. Myös

mielikuvaleikkien puuttuminen tai huono motorinen kehitys, voi viitata puhe ja kielelliseen häiriöön.

2.2 Artikulaatio ongelmat

Artikulaatio ongelmat saattavat johtua erilaisista hermosto- tai lihasvammoista. Voi myös olla artikulaatio ongelmia jotka eivät johdu yllä mainituista asioista. Yksi syy voi olla alhainen liikkuvuus kielessä tai lyhyt kielen jänne. Vääränlaisessa artikulaatiossa artikulaatio tapahtuu suun etuosassa mikä voi johtaa sammalteluun. Sammaltelu voi myös johtua siitä että lapsi on imeskellyt paljon peukalooaan. Hän on myös saattanut oppia väärän artikulaation jos jommallakummalla tai molemmilla vanhemmilla esiintyy artikulaatio ongelmia. Jos vanhemmilla ei esiinny artikulaatio ongelmia, eikä syytä lapsen artikulaatio ongelmaan löydy, on hyvä tarkistaa lapsen kuulo, selvittääkseen kuuleeko lapsi erilaisten äänteiden eroavaisuudet. Kun kuulo heikkenee, s-äänne on ensimmäinen joka katoaa kuuluvuudesta. Harjoitellakseen s-äännettä lapsi voi tehdä suujumppaa, kielen kääntö harjoituksia ja imemis- sekä puhallusharjoituksia.

Muutkin kuin s-äänne voivat olla hankalia oppia. Yksi yleisimmistä on r-äänne, jonka lapset usein korvaavat j-, l- tai v-äänneellä. Pienet lapset saattavat jättää r-äänteen kokonaan pois tai tuottavat sen kielenpäällään. Myös r-äännettä voi harjoitella suujumpalla sekä lalla-harjoituksia. Lapsi siis toistaa sanan ”lalla” jatkuvasti. Tämän pitäisi harjoittaa r-äännettä koska r- ja l-äänne artikuloidaan samasta kohtaa suuta. Muita hankalia äänteitä ovat k- ja g-äänneet.

Lue lisää artikulaatio ongelmista:

Ellneby Ylva, Barns rätt att utvecklas.

Rudberg Lili-Ann, Barns tal- och språksvårigheter.

2.3 Änkyttäminen

Änkytys on tavallinen ongelma lasten puhekehityksessä ja sitä esiintyy useammin pojilla kuin tytöillä. Noin 5 % lapsista änkyttää noin puoli vuotta, eli noin 300 lasta jokaista ikäryhmää kohden. Noin 80 %:lla änkytys katoaa itsestään ja noin 1 % aikuisista änkyttää. Jos änkytys katoaa itsestään, se katoaa aikaisessa vaiheessa ja kouluikäisen lapsen änkytys lähtee harvoin ilman tukevia toimia. Myös änkyttäminen voi olla puheviivästymään liittyvää. Se ilmenee muun muassa erilaisten äänteiden, tavujen tai yksitavuisten sanojen toistona, äänteiden pidentymisenä, äännähdyksinä, katkonaisina sanoina, takelteluna tai vaikeiden sanojen korvaamisena kiertoilmauksilla. Änkytys alkaa usein 2-5-vuotiaana ja joillakin lapsilla se kehittyy pikku hiljaa samalla kuin joillakin se alkaa heti. Änkytys voi alkaa kun lapsen elämässä tapahtuu jokin suurempi muutos, esimerkiksi että lapselle syntyy sisarus, kun perhe muuttaa tai lapsi palaa kesäloman jälkeen päiväkotiin. Usein lapsen puhu on sujuvaa kun hän puhuu itsekseen, leikkii tai laulaa. Änkytys voi alkaa tilanteissa, jotka lapsi kokee haastaviksi tai rasittaviksi. Tällaiset tilanteet ovat muun muassa ryhmän edessä puhuminen ja puhuminen puhelimessa. Monen lapsen änkytyksen taustalla on motoriikka ja koordinaatiovaikeudet. He voivat olla kömpelöitä ja heillä saattaa esiintyä ongelmia käsi- ja kropan liikuttamista vaativissa tilanteissa. Heillä voi myös esiintyä lukihäiriötä enemmän kuin muilla lapsilla. Lapsen voi olla vaikea tuottaa puhetta samalla kun pitäisi hallita puheeseen liittyvät motoriset liikkeet. Änkytystä esiintyy usein enemmän kun lapsi puhuu pitkiä lauseita, jos lauseen kielioppi on haastavaa, hän kertoo tarinaa tai on hermostunut, pirteä tai väsynyt. Tilannetta voidaan rauhoittaa laskemalla äänenvoimakkuutta ympäristössä ja varmistamalla että lapsi saa tarvitsemansa ajan puheenvuoronsa käyttämiseen.

Ulkoisesti änkyttämisen voi huomata tärisevistä huulista, leuasta tai silmäluomista. Ihmiset jotka kärsivät vaikeasta änkytyksestä, joutuvat käyttämään koko kehoaan puhuessaan. Änkyttämisessä voi käyttää apuvälineenä laulua, dramatisointia ja käsinukeilla leikkimistä.

Lue lisää änkytyksestä:

Suomen änkytysyhdistys ry, www.ankytys.fi

Auli Laiho & Sanna Vehka-oja, Stammande barn.

2.4 Valikoiva puhumattomuus

Valikoivasta puhumattomuudesta kärsivät usein hiljaiset ja passiiviset lapset. Lapsi saattaa osoittaa normaalia kielellistä osaamista joissakin tilanteissa kun taas toisissa tilanteissa hän

ei puhu lainkaan. Yleisesti lapsi puhuu normaalista kotioloissa mutta on joko osittain tai täysin puhumatta esimerkiksi päiväkodissa tai koulussa. Lapsi kuitenkin ymmärtää ja osaa puhua ikäänsä nähden normaalisti. Valikoiva puhumattomuus voidaan diagnosoida vain jos ongelmat ovat jatkuneet yli kuukauden, eikä niitä voida selittää millään muulla, esimerkiksi suurella elämänmuutoksella joka on tapahtunut lähiaikoina. Jos asialle ei tehdä mitään, ongelma saattaa jatkua pitkään. Lapset jotka kärsivät valikoivasta puhumattomuudesta kokevat usein ahdistusta kun pitäisi puhua muiden ihmisten kanssa. Lapsella voi esiintyä sydämentykytystä, hikoilua tai änkytystä. Epäonnistumiset saattavat lisätä valikoivaa puhumattomuutta lapsella. Valikoivasta puhumattomuudesta puhutaan myös nimellä selektiivinen mutismi.

Lue lisää valikoivasta puhumattomuudesta:

www.duodecim.fi, valikoiva puhumattomuus.

3. MITÄ ON KAKSIKIELISYYS?

Kaksikielisydestä on monta eri mielipidettä. Ruotsin kansallisencyklopedian mukaan, kaksikielisyydellä tarkoitetaan sitä, että henkilö tai ympäristö käyttää tai hallitsee kaksi eri kieltä.

Kaksikielisyys voidaan määritellä henkilökohtaisen tai yhteiskunnan tasolla. Henkilökohtaisella tasolla ihminen pohtii itse, kokeeko olevansa kaksikielinen. Yhteiskunnallisella tasolla pohditaan sitä, onko valtiolla yksi vai monta virallista kieltä ja miten valtio suhtautuu toisen kielen käyttöön.

Ruotsin kansallisencyklopedian mukaan yhteiskunnallinen kaksikielisyys on laissa määritelty, eli maalla on kaksi kansalliskieltä.

Suomessa suomenkieli ja ruotsinkieli ovat kansalliskieliä. Vaikka ruotsinkielen opetuksesta tehtäisiin kouluissa vapaasti valittavaa, ruotsinkieli säilyttäisi silti asemansa kansalliskielenä Suomessa. Maailmassa on Suomen lisäksi olemassa muitakin yhteiskunnallisesti kaksikielisiä maita, muun muassa Kanada ja Belgia.

Hassisen mukaan kaksikielisyydellä tarkoitetaan ihmistä, joka pystyy aktiivisesti puhumaan, ymmärtämään ja miettimään kahdella kielellä. Hän kykenee sujuvasti vaihtamaan kieltä, vaikkei hallitsisikaan molempia kieliä yhtä hyvin.

Joskus puhutaan myös täydellisestä kaksikielisyudesta ja tasapainoisesta kaksikielisyudesta. Täydellisellä kaksikielisyydellä tarkoitetaan sitä, että ihminen on opetellut kahta eri kieltä syntymästään asti. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaksikielinen ihminen hallitsee molemmat kielet täydellisesti ja virheettö, sillä kukaan sitä tuskin kukaan yksikielinenkään osaa. Tasapainoisesta kaksikielisyudesta puhutaan kun ihminen hallitsee molemmat kielet, mutta osaa joitain asioita paremmin toisella kielellä kuin toisella. Esimerkiksi jos ihminen puhuu suomea ja ruotsia, hän voi laskea suomeksi mutta osaa nimetä kasveja ruotsiksi paremmin. Usein koulussa opitut asiat hallitaan paremmin sillä kielellä, joilla koulun on käynyt.

Monet kaksikieliset ihmiset kokevat että osaavat toisen kielen paremmin kuin toisen, vaikkei kielellistä eroa ole huomattavissa kielitesteissä. Tunteet ovat myös vahvasti liitettyinä kieliin ja tästä syystä monet kaksikieliset osaavat ilmaista itseään paremmin, erilaisten mielialojen alaisina, kun saavat puhua heidän mielestään vahvempaa kieltä käyttäen. Toimivasta kaksikielisyudesta puhutaan usein kun viitataan kielikylypyyn.

On tavallista että kaksikielisten lasten puhekehitys on hitaampaa, yksinkertaisesti siitä johtuen että heillä on enemmän opittavaa. Kaksikielisyys ei kuitenkaan tarkoita sitä että lapsi oppii yhden kielen toisen kustannuksella, eli kumpikaan kieli ei kärsi toisesta. Kaksikielisyys tukee lasta kehittämään luovan ja joustavan ajattelutavan. Pidemmällä tähtäimellä kaksikielisyys avartaa lapsen ajattelua, kokemuksia ja luo mahdollisuuden monipuolisiin sosiaalisiin suhteisiin. Toisin kuin usein ajatellaan, kaksikielisyys siis tarjoaa paljon positiivisia asioita ihmiselle luodessaan tälle etuja kielellisellä, sosiaalisella ja ajattelun kehittymisen tasolla.

3.1 Simultaani kaksikielisyys

Simultaanilla kaksikielisyydellä tarkoitetaan sitä että lapsi oppii kaksi kieltä samaan aikaan, syntymästä asti. Simultaanista kaksikielisyudesta puhutaan kun lapsi opettelee kaksi kieltä ensimmäisen 3 elinvuotensa aikana. Tänä päivänä ollaan sitä mieltä, että on täysin mahdollista oppia kaksi kieltä rinnakkain – olettaen että lapsi on normaali lahjainen ja saa tarpeeksi kannustusta molempien kielten oppimiseen. Lapsi saa tavallaan kaksi äidinkieltä, jos kieliä tuetaan yhtälailla.

Ei ole olemassa mitään tutkimuksia jotka pitäisivät simultaania tai sukseksiivista kaksikielisyttä parempana lapsen asemassa. Simultaanin kaksikielisyuden heikkoutena on, että se saattaa aiheuttaa hämminkiä pienessä lapsessa. On kuitenkin todettu että hämminki kestää vain vähän aikaa. Hyötynä simultaanisessa kaksikielisyudessa on, että lapsi ei välttämättä huomaa että hänen ympäristössään puhutaan kahta kieltä, joten hän ei vastusta kummankaan kielen opettelua.

3.2 Sukseksiivinen kaksikielisyys

Sukseksiivinen kaksikielisyys tarkoittaa sitä ensin opetellaan yksi kieli ja myöhemmin toinen kieli tämän rinnalle. Sukseksiivisestä kaksikielisyudesta puhutaan kun lapselle aletaan 3-vuotiaana opettamaan toista kieltä. Sukseksiivisessä kaksikielisyudessa lapsen sosiaaliset suhteet ovat tärkeässä asemassa sillä usein ulkoiset tekijät motivoivat oppimaan toisen kielen. Toisen kielen opetteleminen on hyvä aloittaa kotona, sillä silloin lapsi voi harjoitella uutta kieltä tutussa ympäristössä.

Sukseksiivisessä kaksikielisyudessa on se heikkous, että lapsi saattaa vastustaa uuden kielen opettelua. Samalla hyvänä asiana on se, että lapsi jo osaa yhden kielen ja voi hyödyntää

toista kieltä ja aiempaa oppimaansa, toisen kielen opettelussa. Subordinaalisesta kaksikielisuudesta, eli alisteinen kaksikielisyys, puhutaan silloin kun lapsi oppii toisen kielen äidinkieltensä rinnalle 7-vuotiaasta ylöspäin.

4. TAVALLISIA HAASTEITA KAKSIKIELISYYDESSÄ

4.1 Kielet sekoittuvat

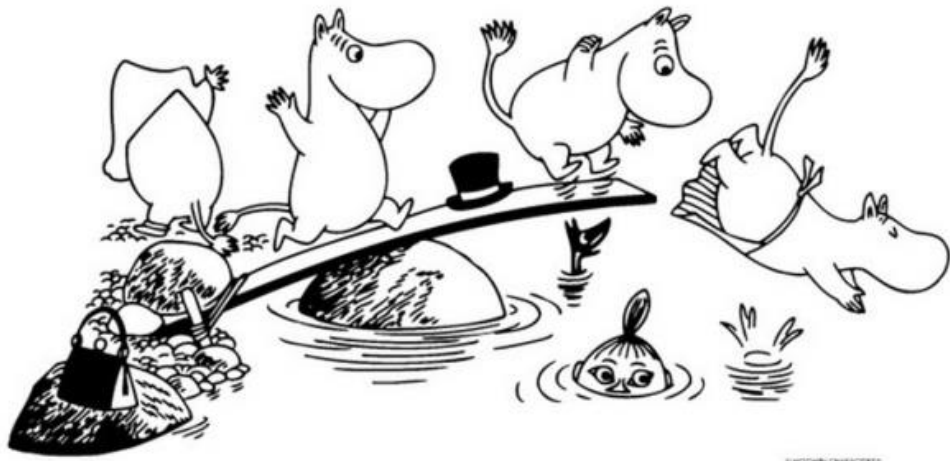
Monet kaksikielisyyteen kasvavat lapset käyvät läpi vaiheen jossa sekoittavat kieliä keskenään. Lapselle se on tapa täyttää sanavarastossaan olevia aukkoja niin että poimii sanoja ja ilmauksia molemmista kielistä. Usein sekoittaminen tai sanan puuttuminen toisella kielellä johtuu siitä että lapsi on kokenut kertomansa asian vain toisella kielellä. Sanat saattavat myös muuttua monikkoon ja ruotsinkieliset sanat saattavat saada suomenkielisen päätteen. Aikuiset saattavat joskus olla huolissaan siitä, että kielet sekoittuvat keskenään, mutta todellisuudessa olisi tärkeä tukea lapsia ja antaa heille uusia sanoja käytettäväksi. Vähitellen kielten sekoittuminen vähenee, kun lapsi oppii ja kokee enemmän asioita molemmilla kielillä.

Kaksikielisyyteen kasvavalle lapselle kehittyy vahva taju siitä, kumpaa kieltä heidän pitää käyttää, eri ihmisten kanssa, eri paikoissa ja tilanteissa. On luonnollista että lapsi saattaa hallita tietyt aihealueet paremmin toisella kielellä. Tähän vaikuttavat asiat kuten lapsen kotikieli, harrastukset, ystävät, sukulaiset ja päiväkodin kieli.

4.2 Lapsi kieltäytyy puhumasta

Kahden kielen samanaikainen oppiminen tai uuden kielen oppiminen toisen rinnalla, voi viedä voimia lapselta ja lapsi saattaa jopa kieltäytyä puhumasta. Lasta ei pidä pakottaa puhumaan, oli sitten kyse kummasta kielestä tahansa. Lasta kannattaa houkutella ja rohkaista kielen käyttöön ja kun lapsi käyttää opettamaasi kieltä, näytä että ilahdut ja osoita olevasi kiinnostunut siitä mistä hän puhuu. Kun lapsi ei puhu opettamaasi kieltä, älä anna periksi ja vaihda kieltä, vaan jatka johdonmukaisesti puhumista sillä kielellä jota yrität lapselle opettaa. Lapsi tarvitsee sinun kielimallia jotta voi oppia itse puhumaan samaa kieltä. Saattaahan olla että lapsi on liian arka kokeillakseen uusia sanoja ja hänen pitää ensin itseksensä kokeilla sanojen käyttöä esimerkiksi leikkiessään yksin.

5. KIELIKYLPY

© MOOMIN CHARACTERS™

Kielikylpymenetelmä kehitettiin Kanadassa 1960-luvulla. Perustana menetelmälle toimi mahdollisuudet toisen kielen omaksumiseen. Suomessa ensimmäinen kielikylpy esikouluryhmä aloitettiin vuonna 1987 aktiivisten vanhempien toimesta ja se toimi täysin Kanadan mallin mukaan. Kolmen vuoden ajan Vaasassa toimi ainut kielikylpyryhmä koko Suomessa. Vuonna 1990 Espoossa aloitti kielikylpypäiväkoti. Kielikylpy on vapaaehtoinen opetusohjelma joka on tarkoitettu lapsille jotka puhuvat jotain toista kieltä kuin kielikylpykieltä äidinkielenään.

Yksi perusperiaatteista kielikyvyssä on se, että kielikylvyn opetus pitää tapahtua maan vähemmistökielellä. Suomessa kielikylpykieli on siis ruotsi, mutta tietyillä alueilla joilla ruotsi on enemmistökieli, järjestetään kielikylpyä suomeksi. Englanninkielinen opetus luetellaan vieraskieliseksi päiväkotiopetukseski.

Kielikyvyssä on olemassa useita erilaisia kielikylpyohjelmia jotka poikkeavat toisistaan erityispiirteiden kautta. Erityispiirteet vaikuttavat osaltaan mm. opetukseen, kielikylpyohjelmien suunnitteluun ja kielikylvyn tehokkuuteen. Usein erilaisten ryhmien jako perustuu kielikylvyn aloitusajankohtaan sekä päiväkodissa ja koulussa käytettyyn kielikylpykielen määrään. Suomessa suurin osa käyttää varhaista täydellistä kielikylpytoimintaa joka on todettu kaikkien tehokkaimmaksi menetelmäksi. Tämä on myös suosituin menetelmä Kanadassa.

Kielikyvyssä on seitsemän periaatetta jotka liittyvät lapseen tai itse opetukseen:

Kanadassa lapset aloittavat kielikyllyn 5-vuotiaana. Suomessa lapsi aloittaa kielikylpypäiväkodissa usein 3-6-vuotiaan ja siirtyy päiväkodin jälkeen kielikylpy kouluun. Tavoitteena kielikylpypäiväkodissa on että kouluun siirryttäessä lapsi osaa kielikylpykieltä tarpeeksi hyvin jotta voi opiskella sillä kielikylpykoulun erilaisten oppiaineiden sisällöt. Lapsi voi käydä koko peruskoulun kielikylpykoulussa. Päiväkotivuotien aikana päiväkodin työntekijät käyttävät kielikylpykieltä lasten kanssa kommunikoidessaan. Koulussa vieraiden kielten ja äidinkielen osuus opetuksessa kasvaa asteittain niin, että alakoulun loppupuolella noin puolet opetuksesta tapahtuu kielikylpykielellä. Suomessa opettaja voi erikoistua kielikylpyopetukseen ja sekä kielikylpypäiväkodeissa että kielikylpykouluissa lapset etenevät samojen varhaiskasvatussuunnitelmien ja opetussuunnitelmien mukaan kuin muissa Suomen peruskouluissa. Tavallisessa peruskoulussa tapahtuvassa kielenopetuksessa, pyritään siihen että lapsi saa valmiudet käyttää toista kotimaista kieltä. Kielikyllyn tarkoituksena on, että lapsi oppii käyttämään toista kotimaista kieltä arkipäiväisissä ja joskus vaativimmissakin tilanteissa. Lisäksi lapset tutustuvat ja oppivat toisen kotimaisen kielen kulttuurista, samalla kun tuetaan heidän äidinkieltä ja siihen liittyvää kulttuuria. Vuonna 2013 Suomessa oli noin 70 kielikylpypäiväkotia ja kielikylpykouluja.

On tärkeää että kielenopetuksen alku on pehmeä ja tutustuminen tapahtuu hitaasti. Näin lapsi ei koe olevansa pakotettu puhumaan ja oppimaan toista kieltä. Kaksikielisessä ympäristössä oleskelu, esimerkiksi päiväkodissa, onkin lapselle ideaalinen tilanne hänelle oppia toinen kieli, oman äidinkielenä rinnalle. On kuitenkin tärkeä muistaa, että lapsen pitää olla tekemisissä mahdollisimman paljon toisen kielen kanssa jotta oppii sen. Tämän takia olisi myös hyvä tukea toista kieltä kotona. Jotta lapsi kokisi kielen merkitykselliseksi itselleen arjessa, merkityksellisyyden pitää näkyä niin päiväkodissa kuin kotona.

Kielikylpyä on tutkittu laajasti niin sen kotimaassa Kanadassa kuin Suomessa. Suomessa kielikylpyä on tutkinut Vaasan yliopiston kielikylpy ja monikielisyyden keskus (Centret för språkbad och flerspråkighet). Aluksi kielikylvyn tutkimukset suuntautuivat paljon lasten koulusaavutuksiin ja yksi tutkimuskohteista on ollut lasten äidinkielen kehitys. Tutkimustulokset näyttävät että koulun alussa lasten äidinkielen kirjalliset taidot ovat aluksi kehityksen jäljessä, kun opetus tapahtuu ainoastaan kielikylpykielillä. Myöhemmin kun opetuksessa painotetaan enemmän äidinkieltä, lapset saavuttavat suomenkielisten oppilaiden äidinkielen taidot vuodessa ja kielen kirjallisen tuottamisen taidot hieman myöhemmin. Oman äidinkielen puheessa sen sijaan ei ole havaittu kielikylvystä johtuvaa poikkeavuutta. Yhtenä tutkimuskohteena on luonnollisesti ollut myös kielikylpykielen kehitys. On todettu että varhaisen täydellisen kielikylpykielen ohjelman käyneet lapset saavuttavat lähes yhtä hyvät kuullun- ja luetun ymmärtämisen kielitaidot kuin henkilöt jotka ovat puhuneet kielikylpykieltä syntymästään asti. Mutta heidän kielen tuottamisen-, puhe- ja kirjoitustaitonsa eivät ole yhtä hyvät kuin niillä, jotka puhuvat kielikylpykieltä äidinkielenään. Lisäksi on huomattu että ruotsinkielistä kielikylpyä käyneet lapset, eivät käytä yhtä laajaa kieltä kuin henkilöt jotka puhuvat ruotsia äidinkielenään. He käyttävät myös rakenteita lauseissaan ja sanoja joita ruotsinkielinen ei välttämättä käyttäisi. Tämä johtuu siitä että kielikylpy oppilaan äidinkieli vaikuttaa kielikylpykielen tuottamiseen kieliopin alueella. Tutkimuksissa on myös todettu että kielikylpyoppilaat suhtautuvat avoimesti ja positiivisesti toisiin kieliin ja kulttuureihin. Tämän lisäksi lapset oppivat puhumaan vieraita kieliä ilman että pelkää tekevänsä virheitä lausueissaan sanoja.

Lue lisää kielikylvystä:

Siv Björklund, Karita Mård – Miettinen, Hanna Turpeinen: Kielikylpykirja – Språkbadsboken.

Heidi Harju-Luukainen, Sukellus kielikylpyyn – perustietoa kielikylvystä vanhemmille.

6. LEIKKI JA KIELEN KEHITYS

Lapsi pärjää aluksi ilman selkeitä kieliopillisia ohjeita, sillä hän harjoittelee puhe- ja kielitaitoa kuuntelemalla, toistamalla ja yhdistämällä sanoja kokemuksiin. Varsinaisen kieliopin lapsi hallitseekin vasta 8-9-vuotiaana kun lapsi oppii että saman lauseen voi sanoa monella eri tavalla ilman että merkitys muuttuu. Lapsi saa tukea kielelliseen kehitykseensä muilta lapsilta varsinkin leikin kautta.

Leikkiessään lapsi kehittää omaa itsetuntoa, hän oppii kontrolloimaan tilanteita sekä ottamaan vastuuta. Lisäksi hän oppii tunnistamaan aistejaan, ilmaisemaan tunteitaan ja ymmärtämään erilaisia tilanteita. Siinä missä aikuinenkin voi opettaa lapselle sanoja kuten paprika ja sipuli, lapset voivat opettaa myös toisilleen samoja sanoja esimerkiksi leikkiessään ruuan laittamista. Samalla he saattavat pohtia, mikä on kuumaa ja mikä kylmää, pehmeää tai kovaa. Lapsi myös harjoittelee ja opettelee toimimista sosiaalisissa tilanteissa ja luo ystävyyssuhteita toisiin lapsiin leikkiessään. Kun lapsi leikkii muiden lasten kanssa, hän myös juttelee heidän kanssaan ja harjoittelee näin kielellistä osaamistaan. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia ja haastavat toisiaan kokeilemaan uusia sanoja ja sanojen kombinoimista. Tänä päivänä kun pelit, tietokone, televisio ja puhelimet ovat yhä näkyvämmässä roolissa monen lapsen elämässä ja leikissä, hänen sosiaalisten ja kielellisten taitojen kehittäminen saattaa kärsiä.

Samalla kun aikuinen voi ohjata ja neuvoa lasta leikeissä, on vaikea sanoa miten paljon aikuisen tulisi ohjata ja puuttua lasten leikkeihin. Passiivinen sivustaseuraaja, joka vain seuraa ja puuttuu tarvittaessa lasten toimintaan, ei auta lasta kehittämään sosiaalisia taitojaan eikä hän opeta lapsia miten selvittää ongelma- tai riitatilanteista itse. Tämän vuoksi lapselle pitää kertoa miten hän toimi väärin ja miten voisi jatkossa toimia eri tavalla.

6.1 Vanhemman rooli puhe- ja kielenkehityksessä

Lapsen kasvattamisen kahdella kielellä on oltava varaukseton valinta. Tämän takia aikuisten on tärkeä pohtia omia asenteita ja toiveita, joita liittävät lapsen kieliin. Lapsen vanhemmat ovat lapsen ensisijaisia kielellisiä esikuvia ja molemmat vanhemmat ovat vastuussa lapsen kielellisestä kehityksestä. Myös kodin ulkopuolella on hyvä pysytellä kotikielessä, jotta lapsi näkee että kieltä tarvitaan muuallakin kuin kotona. Mitä enemmän vanhemmat puhuvat lapselle, sitä nopeammin tämä omaksuu kielet. Kun vanhempi puhuu sillä kielellä, jonka parhaiten osaa, hän ilmaisee itseään luonnollisesti ja toimii näin parhaana kielimallina lapselle. On myös hyvä pyytää lapsen ympäristössä olevia ihmisiä puhumaan omalla äidinkielellään lapselle, varsinkin jos puhuvat lapsen heikompa kieltä. Jos vanhemmat itse puhuvat esimerkiksi suomea, mutta lapsi käy ruotsinkielistä päiväkotia, voivat he tukea ruotsinkielen opetusta kotona, esimerkiksi lukemalla kirjoja. Lapsen on tärkeä kuulla kieltä ja kokea asioita kielellä tarpeeksi usein, jotta hän voi kehittää sanavarastoaan. Vanhemmat voivat myös oppia lapsen kaksikielisyydestä ja perheen myönteinen suhtautuminen kaksikielisyyteen edistää lapsen kielenoppimista sekä vahvistaa perheen yhteenkuuluvuutta.

6.2 Päiväkodin työntekijän rooli kielenkehityksessä

Päiväkodin työntekijä tukee lapsen kehitystä laajalla alalla. Lapselle ei riitä pelkkä tila jossa viettää aikaa ja lelut joilla leikkiä. Ympäristön pitää tukea kehitystä ja työntekijöiden pitää osata nähdä jokainen lapsi ja hänen tarpeensa yksilöllisellä tasolla. Aikuinen vaikuttaa lapsen kielelliseen kehitykseen leikin ja yhdessäolon kautta sekä osallistumalla, kyselemällä ja kertomalla asioista, tapahtumista ja ajatuksista. Kaiken ikäiset lapset tarvitsevat tukea ja kaikilla lapsen kanssa toimivilla aikuisilla on tärkeä osa lapsen kehityksen kannalta. Kukaan ihminen, ei aikuinen eikä lapsi, ei opi toista kieltä pelkästään kuulemalla sitä. Siksi on tärkeää, että kun lapselle aletaan opettamaan oman äidinkielen lisäksi toista kieltä, että hän kokee toisenkin kielen olevan tärkeä ja tarvittava. Päiväkodissa lapsi voi oppia ymmärtämään ja hallitsemaan toisen kielen, koska päiväkodin työntekijät tukevat lapsen kielenkehitystä samalla kun hän luo aikuisiin suhteen. Vaikka kotikieli aina pysyisi lapsen äidinkielenä, hän voi oppia toisen kielen päiväkodissa ja koulussa.

Päiväkodissa jokainen aikuinen on päivittäin vastuussa lapsen kielen kehityksestä. Kielen kehittymisen edistämiseksi päiväkodin työntekijöiden kannattaakin kiinnittää enemmän huomiota siihen, mitä lapsi osaa, eikä siihen mitä lapsi ei vielä osaa kielellisesti. Aikuinen voi parhaiten tukea lapsen kielellistä kehitystä kun ymmärtää millä tasolla lapsi kielellisesti on. Lapsen kielellistä kehittymistä voidaan tukea auttamalla lasta ymmärtämään sanoja, esittämällä tapahtumaa (esimerkiksi satua) tukevia kysymyksiä, esittämällä kysymyksiä jotka kehittävät ymmärrystä ja antamalla lapselle esimerkkejä sanojen ja kielen käytöstä. Joskus voi myös olla hyvä antaa suoria ohjeita lapselle siitä, miten kieltä kuuluu käyttää tai esimerkiksi miten jokin sana taipuu. Kaksikielisessä päiväkotiryhmässä on tärkeää että aikuisten hallitsevat molemmat kielet, jotta voi tukea lapsia heidän tarvitsemallaan tavallaan.

On myös tärkeää huomioida miten aikuinen puhuu lapselle. Jos aikuinen puhuu vain kirjakieltä, lapsi oppii vain kielen kirjakielenä. Sama asia, jos aikuinen puhuu vain puhekieltä tai jotain murretta. Lapsen molemmat kielet tarvitsevat vahvistusta ja luonnollisesti vähemmän puhuttu kieli tarvitsee enemmän tukea ja vahvistusta. Tämän takia lapselle kannattaa puhua uutta kieltä, vaikkei lapsi vielä ymmärräkään kaikkea mitä sanot. Lapsi haluaa oppia kieltä jota käytetään hänen ympäristössään toistuvasti. Kun lapsi oppii puhumaan, kuuntele ja osoita olevasi kiinnostunut siitä, mitä hän haluaa sinulle sanoa. Nimeä esineitä ympäristössänne, selitä sanojen tarkoitusta, kerro mitä tehdään ja mitä ja keitä tulee vastaan esimerkiksi matkoilla tai retkillä. Juttele päivän aikana tapahtuvista ja tapahtuneista asioista. Kysy lapselta kysymyksiä joihin hän voi vastata muutakin kuin

”kyllä” ja ”ei”. Houkuttele lapsi käyttämään kieltä enemmän, esittämällä tarkentavia kysymyksiä kuten ”Mitä tarkoitat?”, ”Mitä sitten tapahtui?”, ”Mitä hän sitten sanoi?” jne.

Kuten aiemmin mainittu, leikki kehittää kielellistä osaamista. Tämän takia pedagogin on hyvä käyttää leikkiä osana kielen opetusta. Myös laulu, rupattelu, keskustelu ja ääneen lukeminen lapsen molemmilla kielillä on tärkeää. Ääneen lukeminen lähentää aikuisen ja lapsen suhdetta ja siinä tutustutaan satuihin ja tarinoihin jotka ovat sidoksissa kulttuuriin ja kieleen. Lukeminen lisää lapsen sanavarastoa, vahvistaa kielitajua ja innostaa lukemaan. Erilaiset liikunta aktiviteetit ovat hyvä tapa opettaa lapsille uusia sanoja, sillä silloin he yhdistävät sanat liikkeeseen ja tapahtumaan. Positiivisen tapahtuman kautta lapsi kehittää mielekkään kuvan uudesta sanasta. Lyhyet arkipäiväiset sanonnat kehittävät myös osaamista ja kun lapsi kokee itsensä osalliseksi toimintaa, sanat ja sanonnat saavat merkityksen. Tällaiset hetket voivat olla pukeminen, ruokailu ym. Päiväkodin työntekijän tehtävänä on luoda hyvä suhde kaikkiin ryhmän lapsiin ja toimia ryhmän johtajana niin että lapset kokevat aikuisen turvallisen ja luotettavan johtajana. Silloin he oppivat kuuntelemaan ohjeita. Päivittäinen suhteen vahvistamisen kautta, lapset oppivat tietyn toimintamuodon ja he tietävät kuka toimii ryhmän johtajana. Lasten kokoaminen erilaisiin toimintoihin päivän aikana, luo lapsille turvallisuuden tunteen. Samalla kun toimii ryhmän johtajana ja päättäjänä, on tärkeä muistaa kuunnella lasten ideoita ja toiveita, jotta he tuntevat itsensä osallisiksi ryhmän toiminnassa. Tämän voi toteuttaa esimerkiksi kokoontumisissa kysymällä lapsilta ehdotuksia mitkä laulut lauletaan tai mitä leikitään.

Tiedetään että lapsen puhekehitys voi viivästyä kahta kieltä opeteltaessa ja usein kaksikielisen lapsen puhekehitys on hitaampaa kuin yksikielisen. Tutkimukset osoittavat että kaksikielisyydestä on kuitenkin etua, jos ihminen myöhemmin elämässään opettelee vieraita kieliä. Kun ihminen on kasvanut kahden kielen ympäröimänä, hän oppii usein myös muita kieliä nopeammin. Niin vanhemman kuin päiväkodin työntekijän on tärkeä olla kiinnostunut ja läsnä oleva lapsen kielenkehityksessä. Vain näin hän voi ohjata, opettaa ja motivoida lasta oppimaan toisenkin kielen, luomalla pedagogisia oppimistilanteita sekä vaihtelemalla ja haastamalla lapsen kommunikoimaan toisellakin kielellä.

Lue lisää kaksikielisyydestä:

Folkhälsan, www.folkhalsan.fi

Folktinget, www.folktinget.fi

Utbildningsstyrelsen, www.edu.fi

Lite 2

TAL- OCH SPRÅKUTVECKLINGEN HOS 3-5-ÅRIGA TVÅSPRÅKIGA BARN

Både föräldrarna och personalen på daghemmet, skall vara närvarande och intresserade av barnets språkliga utveckling, för endast så, kan man vid behov vägleda, lära och motivera barnet att lära sig ett nytt språk genom att bygga upp en pedagogisk, fungerande och lärorik verksamhet som utmanar barnet att växla mellan språken och pröva nya ord och uttryck på det nya språket.

Jennie Lipasti

2015

1. INLEDNING

Informationen i den här mappen är insamlad i samband med ett examensarbete från 2015 med samma namn som den här mappen. Examensarbetet beställdes av Svenska Barnträdgården i Björneborg.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	54
2. TAL- OCH SPRÅKFÖRMÅGANS UTVECKLING	56
2.1 Specifik språkutveckling (Dysfasi)	59
2.2 Artikulations svårigheter	59
2.3 Stammning	60
2.4. Talängslan	61
3. VAD ÄR TVÅSPRÅKIGHET?.....	62
3.1 Simultan tvåspråkighet.....	64
3.2 Successiv tvåspråkighet	64
4. VANLIGA SVÅRIGHETER MED TVÅSPRÅKIGHET	66
4.1 Språken blandas	67
4.2 Barnet vägrar prata.....	67
5. SPRÅKBAD	67
6. LEKEN OCH DEN SPRÅKLIGA UTVECKLINGEN	72
6.1 Föräldrarnas roll i barnets språkutveckling.....	73
6.2 Pedagogens roll i barnets språkutveckling.....	74

2. TAL- OCH SPRÅKFÖRMÅGANS UTVECKLING

Språkutveckling börjar redan när det sex månader gamla fostret börjar höra och förstå ljud. Fostret kan också höra och är medveten om det är en kvinna eller en man som pratar. Det nyfödda barnet känner igen sin mammas röst och skilja på sitt eget modersmål och andra språk genom att höra de olika uttalen och ljuden i språk. Barnet är kapabelt att producera alla dessa ljud barnet hör, men barnet lär med tiden känna igen vilka ljud barnet behöver för att kunna prata det språket eller de språk som pratas i barnets omgivning. Den egentliga språkutvecklingen för barn sker mellan åldrarna 0-7 år, under denna tid, är det viktigt att barnet får tillräckligt stöd för att utveckla sin tal- och språkförmåga, eftersom tal- och språkkunskaperna är viktiga så väl för barnets sociala som psykologiska välfärd. Tal- och språkkunskaperna ligger som grund för vidare lärande och uppfostring.

Den modell som ges i barnets omgivning kommer att ligga som grund för barnets språkinläring. Modersmålet fungerar som barnets känslö- och tänkespråk, så modersmålet spelar en viktig del för att barnet skall kunna lära sig ett nytt språk. Att behärska sitt egna modersmål är faktiskt en förutsättning för att barnet skall kunna lära sig ett till språk. En annan förutsättning för språkinläring är en sund självkänsla. En bra självkänsla utvecklas om barnet känner sig bra och lika viktig som andra. Känner barnet sig sämre än andra, utvecklas en dålig självkänsla och barnet tror inte på sig själv eller sina kunskaper. Människorna i barnets omgivning påverkar alla barnets självkänsla. Barn kan inte själv välja sina föräldrar, lärare eller vem som går i samma daghem som dem, så det är viktigt alla i barnets omgivning stöder barnets självkänsla, eftersom om barnet skäms för någon del av dens identitet, vare sig det handlar om en social eller personlig del, försöker barnet bli av med det den skäms för.

För bra tal- och språkkunskaper måste barnet också ha en bra muskulatur i talorganen. Vissa barn har en svag munmotorik på grund av nappen. Om barnet ofta pratar med nappen i munnen, kan detta ha en negativ inverkan på barnets motoriska utveckling i talorganen. När barnet pratar med nappen i munnen, använder det endast ljud som utvecklas i baksidan av munnen. Detta kan leda till att barnet inte naturligt lär sig alla ljud och måste ha hjälp att lära sig dem i ett senare skede. En bra hörsel är också en förutsättning för att barnet skall lära sig prata och ha möjligheten att lära sig olika språk. Om barnet inte hör tillräckligt bra, kan det inte höra och upprepa alla ljud som användes i barnets omgivning. Det auditiva lärandet spelar en viktig del i barnets tal- och språkutveckling, eftersom barnet lär sig vilka ljud det behöver i sitt prat, genom att pröva och repetera vad de vuxna säger. Även döva barn jollrar till en början, men slutar upp med det eftersom de inte hör modell från andra i deras omgivning.

För att ett barn under skolåldern skall lära sig prata och använda språk på rätt sätt, krävs det att de behärskar de följande områden:

Grammatik – för att kunna kombinera ord på rätt sätt och lägga dem i rätt ordning i en mening.

Fonologi – betyder att man kan kombinera olika ljud på rätt sätt.

Semantik – att man förstår vad orden betyder.

Pragmatik – att man kan använda språket rätt i sociala situationer.

I 3-5 års åldern utvecklas tal-och språkutveckling enormt, eftersom då utvecklas barnets kognitiva färdigheter ständigt och därmed utvecklas också förmågan att använda språk. An efter som barnets språkutveckling utvecklas är det inte längre beroende av gester i sin kommunikation. Barnets aktiva och passiva ordförråd utvecklas. Det passiva ordförrådet är de ord som barnet förstår och till det aktiva ordförrådet hör de ord som barnet använder. Barnet borde höra ett uttryck ca 60-70 gånger, för att det skall börja användas i det aktiva ordförrådet.

En 3-åring pratar redan någorlunda klart och kan berätta om händelser, saker och platser. Barnet pratar i 3-4 ords meningar och det passiva ordförrådet är brett. Barnet börjar förstå skillnaden på ord som beskriver vad som händer och vad som hänt, t.ex. äter och ätit. Barnet lär sig personliga pronomen, som mig, dig, dem, osv. Ibland kan barnet börja vid 3 års åldern börja tillfälligt stamma, eftersom munnen inte hinner med i samma takt som hjärnan. Barnet kan även böja orden, men det blir inte alltid rätt. Barnet börjar intressera sig för ordlekar och rim.

4-åringen är duktig på att berätta sagor, ställer frågor och diskuterar. Barnet använder mångordig och logiska meningar och kan berätta om sina känslor och idéer. En vuxen kan nu stödja barnets språkliga utveckling ännu mera. Barnet har ännu inte utvecklat förmågan att gå en tyst monolog för sig själv, vilket är en förmåga som behövs vid situationer där man löser problem. Därför kan barnet fortfarande prata mycket för sig själv samtidigt som det försöker lösa t.ex. ett pussel. Förmågan att föra en tyst monolog utvecklas småningom och ibland kan barnet bara röra på läpparna vid problemsituationer. Att prata högt för sig själv, hjälper barnet att lösa en uppgift och det kommer bättre ihåg hur det löste samma problem tidigare, nästa gång samma problem uppstår. Barnet kan ha svårt med olika ljud i det svenska språket, som till exempel r, sje-tje, tj, mj, str och andra konsonant kombinationer.

5-åringen är intresserad av skämt, vitsar, gåtor och det börjar intressera sig mer för det skriftliga språket. Barnet använder meningar med flera ord och använder sig mycket av språket i sin lek. Talfel räknas som normalt ännu i 5 års åldern. Det är dock viktigt att stöd och hjälpa barnet i den språkliga utvecklingen om det

förekommer svårigheter i tal- och språkkunskaperna eftersom barnet annars kan bli utfrysad ur leken eller mobbad av andra barn.

Språket är en del av människans identitet. Med språket kan vi uttrycka oss och vår personlighet. Vi använder språk för att uttrycka känslor, tankar och för att kommunicera med andra människor. Att lära sig ett språk sker mycket enligt den modell vi får i vår omgivning. Inom den tvåspråkiga småbarnsfostran handlar det mycket om en fungerande tvåspråkighet där barnet aktivt kan prata, förstå och tänka på två språk.

2.1 Specifik språkutveckling (Dysfasi)

Det är svårt att hitta en specifik orsak för försenad talutveckling. Orsaken kan bero på omgivningen, svag språklig stimulans, ärftlighet, barnets mogenhet och olika hörsel- och hjärnskador. Dysfasi betyder språkliga svårigheter i barndomen. De uttrycker sig som svårigheter att producera och förstå prat, när svårigheterna inte kan förklaras med någon neurologisk sjukdom, avvikelser i pratorganen eller med någon utvecklingsstörning.

Det är vanligt att ett barn som inte tycker att det blir förstått av sin omgivning blir aggressivt och försöker uttrycka sig genom att slå eller bita. Ett barn som mobbas för dennes talförsening kan sluta prata helt och hållet. När man upptäcker en talförsening hos ett barn, är det viktigt att snabbt åtgärda det. Då behöver barnet mycket språklig stimulans och med rätt stöd kan man korrigerar den försenade talutvecklingen förrän barnet börjar i skolan, där en försenad talutveckling kan ställa till problem för barnet när det skall lära sig att läsa.

2.2 Artikulations svårigheter

Svårigheter med artikulationen kan bero på olika sjukdomar eller problem i nervsystemet eller musklerna. Andra orsaker är låg rörelseförmåga i tungan eller för kort tungsen. Vid fel artikulering sker artikulationen i munnens främre del vilket kan leda till läspning. Läspning kan också bero på att barnet har sugit på sin tumme mycket. Barnet kan också lära sig fel artikulation om någondera eller båda föräldrarna har artikulations svårigheter, eftersom barnet då får fel modell för pratet. Om man inte kan förklara barnets artikulations svårigheter med något av det ovan nämnda, är det bra att kolla barnets hörsel, för att kolla

om barnet kan höra skillnaderna mellan olika ljud. När hörseln försämras, är s-ljudet det första som tappas. För att öva s-ljudet kan barnet göra mun gymnastik, vricka på tungan och göra sug- och blåsövningar.

Det är dock inte bara s-ljudet som kan vara svårt att lära sig. Ett av de vanligaste är r-ljudet som barn ofta ersätter med j-, l- eller v-ljudet. Småbarn kan lämna bort r-ljudet helt och hållet eller producera det med ändan av tungan. Även r-ljudet kan övas med mungymnastik eller lalla-övningar, där barnet repeterar ordet "lalla". Detta borde hjälpa att lära sig r-ljudet eftersom r- och l-ljudet artikuleras från samma ställe i munnen. Andra svåra ljud är k- och g-ljuden.

Läs mer om artikulations svårigheter:

Ellneby Ylva, Barns rätt att utvecklas.

Rudberg Lili-Ann, Barns tal- och språksvårigheter.

Hatten Förlag, www.hattenforlag.se

2.3 Stammning

Stammning är ett vanligt problem i barnens talutveckling och det förekommer mera hos pojkar än flickor. Ungefär 5 % av barnen stammar i ungefär ett halvt år, det betyder att runt 300 barn i varje årskull stammar. För ungefär 80 % försvinner stammningen av sig själv och 1 % stammar ännu i vuxenålder. Om stammning försvinner av sig själv, händer det ofta i ett tidigt skede. Stammning försvinner sällan utan habilitering för barn i skolåldern. Även stammning kan bero på en försenad talutveckling. Det märks bland annat genom upprepning av ljud och stavelser, förlängda ljud, pauser före eller mitt i orden eller genom att undvika svåra ord. Stammning börjar ofta vid 2-5 års ålder och för några barn börjar det sakta medan det för andra börjar på en gång. Större förändringar i barnets liv kan också förorsaka stammning, som t.ex. att barnet får ett syskon, familjen flyttar eller barnet återvänder till daghemmet efter sommarlovet. Ofta pratar barnet klart och tydligt när det pratar för sig själv, leker eller sjunger. Stammningen börjar när barnet utsätts för en situation barnet tycker är jobbig. Det kan handla om en situation där barnet skall prata inför en grupp eller prata i telefon. Barn som stammar har ofta motoriska koordinationssvårigheter. De kan vara klumpiga och ha svårigheter med hand- och kroppsrorelser. De kan också förekomma läs- och skrivsvårigheter hos barn som har stammar eller stammar. Barnet kan ha svårt att producera tal samtidigt som det skall

behärska den motoriska delen av talet. Stammningen är ofta rikligare då barnet pratar i långa meningar, det grammatiska i meningen är svårt, barnet berättar en historia eller är nervös, pigg eller trött. Situationen kan lugnas ner genom att dämpa ljudet i omgivningen och ge barnet tid och rum för att kunna uttrycka sig i lugn och ro.

Utåt kan man märka stammningen genom skakande läppar, haka eller ögonlock. Människor som lider av en svår stammning, måste använda hela kroppen när de pratar. Stammning kan underlättas genom sång, dramatisering eller lek med handdockor.

Läs mer om stammning:

Suomen änkytysliitto ry, www.ankytyys.fi

Auli Laiho & Sanna Vehka-oja, Stammande barn.

Hatten Förlag, www.hattenforlag.se

2.4. Talängslan

Det är ofta tysta och passiva barn som lider av talängslan. Barnet kan i vissa situationer bevisa ett normalt språkligt kunnande medan det i andra situationer inte pratar överhuvudtaget. Det är vanligt att barnet pratar normalt i sin hemmiljö men att det pratar bara lite eller inte alls på daghemmet eller i skolan. Talängslan kan diagnostiseras först när problemen fortsatt i över en månad och de inte går att förklara med någon annan stor förändring i barnets liv under den senaste tiden som t.ex. att familjen har flyttat nyligen eller barnet har börjat på et nytt daghem. Om man inte åtgärdar problemet, kan det fortsätta länge. Barn som lider av talängslan känner ofta ångest i situationer de borde prata med andra människor i. Det kan förekomma hjärklappningar, svettning eller stammning. Misslyckanden kan förorsaka att talängslan blir värre hos barnet. Man pratar även om talängslan som selektiv mutism.

Läs mer om talängslan:

www.duodecim.fi, [valikoiva.puhumattomuus](http://valikoiva.puhumattomuus.fi).

3. VAD ÄR TVÅSPRÅKIGHET?

Det finns olika åsikter om vad tvåspråkighet innebär. Enligt den svenska nationalencyklopedin, betyder tvåspråkighet, en människa eller en omgivning som ändvänder eller fungerar på två olika språk.

Tvåspråkighet kan också definieras på en personlig eller samhällelig nivå. På en personlig nivå, funderar människan själv, om han eller hon är tvåspråkig. På en samhällelig nivå, funderar man om staten har ett eller flera officiella språk och hur staten behåller sig till det andra språket. Enligt den svenska nationalencyklopedin är innebär en samhällelig tvåspråkighet att det står i lagstiftningen att landet har två national språk.

I Finland är finska och svenska nationalspråk. Även om svenskan skulle göras till ett frivilligt skolämne, skulle svenska språket behålla sin status som ett av Finlands nationalspråk. Det finns flera andra länder i världen som samhälleligt är tvåspråkiga, bland annat Canada och Belgien.

Enligt Sirje Hassinen är en tvåspråkig människa, någon som kan aktivt prata, förstå och tänka på två språk. En tvåspråkig människa kan ständigt växla mellan språken, även om han eller hon inte behärskar båda språken lika bra.

Ibland pratar man också om perfekt tvåspråkighet och balanserad tvåspråkighet. Med perfekt tvåspråkighet menar man, att människan har lärt sig två språk ända sedan födseln. Detta betyder dock inte, att man behärskar båda språken perfekt och felfritt, för det kan ingen göra. Inte ens en enspråkig människa kan knappast behärska sitt språk helt felfritt. Med en balanserad tvåspråkighet menar man, att människan behärskar båda språken men har en bättre kunskap inom vissa områden på det ena språket än det andra. T.ex. när en människa pratar finska och svenska, kan han eller hon räkna på finska men nämna växter bättre på svenska. Ofta behärskar man saker man lärt sig i skolan bättre på det språket man pratat i skolan.

Många tvåspråkiga känner att det ena språket är starkare än det andra, även om det inte kan ses några språkliga skiljaktigheter i språktest. Känslor är också starkt bundna till språk och tvåspråkiga människor känner att de har lättare att uttrycka sig på det ena språket än det andra vid vissa känslor. Man pratar ofta om en fungerande tvåspråkighet när man pratar om språkbad.

Det är vanligt att tvåspråkiga barns språkutveckling är långsammare. Detta beror endast på att de har mera att lära sig. Tvåspråkighet betyder endo inte att barnet lär sig ett språk på

det andra språkets bekostnad. Ingetdera språket lider av det andra. Tvåspråkighet stöder barnet att utveckla ett kreativt och flexibelt tankesätt. På en längre sikt utvidgar tvåspråkighet barnets tankesätt, erfarenheter och upplevelser och ger en möjlighet till mångsidiga sociala kontakter. Till skillnad från vad man ofta tror, har tvåspråkigheten mycket positivt att erbjuda människan i förmån av så språkliga, sociala och tankemässiga kunskaper.

Tvåspråkighet kan delas in i simultan, successiv och subordinal tvåspråkighet.

3.1 Simultan tvåspråkighet

Simultan tvåspråkighet innebär att barnet lär sig två språk samtidigt sedan födseln. Man pratar om simultan tvåspråkighet när barnet lär sig två språk inom sina första 3 levnadsår. Om barnet är friskt och får tillräckligt stöd för de båda språken, kan barnet lära sig båda språken samtidigt. På ett sätt får barnet då två modersmål, om de båda språken får lika mycket stöd.

Det finns inga studier som skulle säga att simultan eller successiv tvåspråkighet skulle vara bättre för barn. Svagheten med simultan tvåspråkighet är dock att det kan förvirra barnet. Detta gäller dock inte länge. Starkheten med simultan tvåspråkighet är att barnet inte märker att det pratas två olika språk i dennes omgivning och därför motarbetar barnet inte att lära sig någotdera språket.

3.2 Successiv tvåspråkighet

Successiv tvåspråkighet innebär att man först lär sig ett språk och senare ett till vid sidan om det första språket. Man pratar om successiv tvåspråkighet när barnet lär vid 3 års ålder börjar lära sig det andra språket. Vid den successiva tvåspråkigheten spelar barnets sociala kontakter en stor roll eftersom det ofta är de externa faktorerna som motiverar barnet att lära sig det andra språket. Det är bra att börja öva på det andra språket hemma, eftersom barnet då får öva på det nya språket i en bekant miljö.

Svagheten med den successiva tvåspråkigheten är, att barnet kan börjar protestera mot att lära sig det nya språket. Det positiva med successiv tvåspråkighet är, att barnet redan kan ett språk och kan utnyttja sina kunskaper i det första språket och vad barnet redan lärt sig, när det börjar lära sig ett nytt språk. Man pratar om subordinal tvåspråkighet när barnet efter 7-års åldern börjar lära sig ett nytt språk.

4. VANLIGA SVÅRIGHETER MED TVÅSPRÅKIGHET

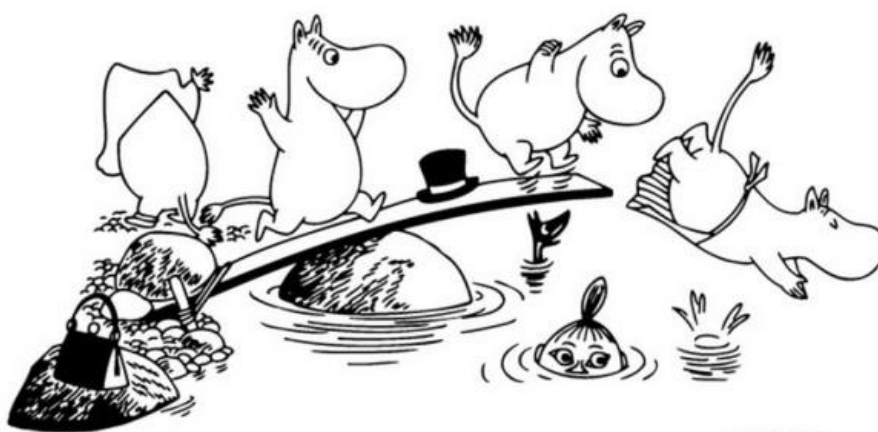
4.1 Språken blandas

Många tvåspråkiga barn går genom en period då de blandar de två språken med varandra. För barnet är det ett sätt att fylla i hål i deras ordförråd, genom att plocka ord och uttryck från det andra språket. Hur bra barnet kan de olika språken beror på vilket språk som är barnets hemspråk, hobbyer, vänner, släktingar, daghemmets språk och olika ämnesområden som intresserar barnet. Tvåspråkiga barn utvecklar snabbt en bild av vem det skall använda vilket språk med. Oftast beror blandandet på att barnet bara upplevt något på det ena språket. Barnet kan också säga orden i plural och svenskspråkiga ord kan få finska slut. Vuxna kan vara oroliga över att barnet blandar språken och känna att man måste välja någotdera språket. I verkligheten är det istället viktigt att stöda barnet och ge det nya ord att använda. Småningom minskar blandandet när barnet lär och upplever mera saker på båda språken.

4.2 Barnet vägrar prata

Att lära sig två språk samtidigt eller att lära sig ett nytt språk vid sidan om sitt modersmål, kan äta väldigt mycket energi av barnet och det kan till och med sluta prata överhuvudtaget. Man skall inte tvinga barnet att prata, vilket språk talvägran än handlar om. Det lönar sig att locka och uppmuntra barnet att använda barnet du försöker lära det. Visa att du är glad och intresserad av det barnet pratar om. Om barnet inte pratar det språk du försöker lära, ge inte upp och byt språk, utan fortsätt prata med samma språk. Barnet behöver din språkmodell för att själv kunna lära sig språket. Det kan ju hända att barnet är för osäkert för att prova nya ord och uttryck och måste först öva språket för sig själv.

5. SPRÅKBAD

Språkbadsmetoden fick sin början i Canada på 1960-talet. Som grund för metoden var tanken att kunna behärska ett annat språk. Den första språkbadsförskolegruppen började i Finland år 1987 tack vare aktiva föräldrar. Förskolegruppen fungerade helt enligt den canadensiska modellen. De följande 3 åren fungerade Finlands enda språkbadsgrupp i Vasa, tills man år 1990 öppnade Finlands första språkbadsdaghem i Esbo.

Språkbad är ett frivilligt läroprogram för barn som pratar ett annat språk än språkbadsspråket som sitt modersmål. En av grundprinciperna är att språkbadsutvisningen sker på landets minoritetsspråk. I Finland är alltså språkbadsspråket finska, men på de svenskspråkiga orter där svenskan är majoritetsspråket, finns det språkbad på finska.

Inom språkbadsundervisningen finns det olika språkbadsprogram som skiljer sig från varandra men små karaktärsdrag. Ofta inverkar de olika dragen på bland annat undervisningen, språkbadsprogrammets planering och språkbadets effektivitet. Ofta sker de olika gruppindelningarna på basen av när språkbadet påbörjas och på basen av hur mycket man använder språkbadsspråket på daghemmet och i skolan. De flesta daghem och skolor i Finland, använder sig av den canadensiska modellen, där man redan i en tidig ålder börjar undervisa barnen på språkbadsspråket.

Det finns 7 principer i språkbadet som har med barnen eller undervisningen att göra:

I Canada börjar barnen språkbadet som 5 åringar medan i Finland börjar barnet mellan 3-6 års åldern och går från ett språkbadsdaghem till en språkbadsskola. Målet är att när barnet börjar i skolan, skall det ha så bra kunskaper i skolspråket, att det kan lära sig saker inom de olika grundskoleämnena utan att språket ställer till med problem. I Finland kan lärare specialisera sig på språkbadsundervisning och både på språkbadsdaghem och i språkbadsskolor sker undervisningen enligt samma småbarnsfostran- och läroplaner som i Finlands andra daghem och skolor. I den vanliga skolan är språkundervisningens syfte att barnet lär sig färdigheter för att kunna använda det andra inhemska språket. I språkbadsskolan är syftet med språkundervisningen att barnet lär sig behärska språket i vardagliga och ibland mer krävande situationer. Dessutom lär sig barnen om det andra inhemska språkets kultur samtidigt som man stöder deras eget modersmål och den kultur som hör till det. År 2013 fanns det ungefär 70 språkbadsdaghem och språkbadsskolor i Finland.

Det är viktigt att början är mjuk och bekantingen med språket sker sakta. På så sätt känner barnet sig inte tvingat till att prata och lära sig det nya språket. Att vara närvarande i en tvåspråkig miljö, t.ex. daghemmet, är en idealisk situation för barnet att lära sig det nya språket. Det är viktigt att komma ihåg att barnet bör vara i kontakt med det andra språket så mycket som möjligt för att lära sig det. Därför är det viktigt att stöda språket hemma också. För att barnet skall känna att språket är meningsfullt, är det viktigt att meningsfullheten syns både på daghemmet och hemma.

Man har studerat språkbudet brett så väl i Canada som i Finland. I Finland har Vasa universitets center för språkbud och flerspråkighet, studerat språkbudet. Till en början riktade sig studierna mycket mot barnens skolinsatser och barnens språkliga utveckling inom modersmålet. Studierna visar att i början av skolan är barnens skriftliga kunskaper efter i utvecklingen då undervisningen endast sker på språkbudsspråket. Senare när tyngdpunkten i undervisningen är mera på modersmålet, tar barnen fast sina jämnåriga på ett år i kunskaper inom modersmålet och de skriftliga kunskaperna inom modersmålet lite senare än ett år.

Man har även studerat språkbudsspråkets utveckling hos barnen. Studierna visar att barn som gått i språkbudsdaghem och sedan i språkbudsskola enda sedan småbarn, lär sig nästan lika bra hör- och läsförståelse kunskaper, som människor som pratar språkbudsspråket enda sedan sin födsel. Dock är deras språkliga och skriftliga kunskaper inte lika starka som hos de som pratar språkbudsspråket som sitt modersmål. De använder också meningar och ord som en människa med samma modersmål kanske inte skulle använda sig av till vardags. Detta beror på att barnets modersmåls grammatik inverkar på kunskaperna om språkbudsspråket. Studierna visar även att språkbudselever håller sig öppet och positivt till andra språk och kulturer. Dessutom lär sig barnen andra språk utan att de är rädda för att säga något fel.

Läs mera om språkbud:

Siv Björklund, Karita Mård – Miettinen, Hanna Turpeinen: Kielikylpykirja – Språkbudsboken.

Heidi Harju-Luukainen, Sukellus kielikylpyyn – perustietoa kielikylvystä vanhemmille.

6. LEKEN OCH DEN SPRÅKLIGA UTVECKLINGEN

Till en början klarar sig barnet med klara språkliga instruktioner, eftersom det övar sin tal- och språkfärdigheter genom att lyssna, repetera och anknyta ord till olika upplevelser. Den exakta språkliga grammatiken för ett språk kan barnet först som 8-9 åring, när barnet lär sig att man kan säga en mening på många olika sätt utan att det ändrar mening. Barnet får språkligt stöd för sin utveckling speciellt av andra barn genom leken.

När barnet leker utvecklar det sin självkänsla, lär sig att ha kontroll och ta ansvar. Dessutom lär de sig att känna igen sina sinnen, att uttrycka sina känslor och förstå olika typer av situationer. På samma sätt som en vuxen kan lära ett barn ord som paprika och lök, kan barn lära sig varandra samma ord via leken t.ex. när de leker att de lagar mat. I samma lek, kan de fundera vad som är hett och vad kall, mjukt eller hårt och vad det innebär. Barnet utvecklar också det sociala samspelet och skapar vänskapsband med andra barn samtidigt som de leker. När barnen leker med varandra, pratar de sinsemellan och utvecklar deras språkliga färdigheter. I leken utmanar barn varandra att vara aktiva och prova nya ord och ord kombinationer. I dagens samhälle, där spel, datorn, TV och telefonerna har en stor roll i de flestas vardag, kan barnets sociala och språkliga kunskaper lida, om eftersom en TV ruta inte utmanar ett barn att pröva på nya sociala situationer på samma sätt som ett annat barn.

Samtidigt som en vuxen skall styra och vägleda barnen i vardagen och leken, är det svårt att säga i vilken mån man skall styra barnens lek. Om den vuxna passivt följer med barnens lek vid sidan om och bara ingriper vid behov, hjälper den inte barnen att utveckla deras sociala färdigheter eller lär dem att lösa problem eller konflikter. Därför är det viktigt att berätta för barnet vad han eller hon gjorde fel och hur barnet kan lösa en liknande situation nästa gång.

6.1 Föräldrarnas roll i barnets språkutveckling

Att fostra ett barn på tvåspråk måste vara ett helhjärtat val. Därför är det viktigt att de vuxna reflekterar över sina egna attityder och förhoppningar, som har att göra med barnets språk. Föräldrarna är barnets främsta språkliga modeller och båda föräldrarna har ett ansvar i barnets språkutveckling. Även utanför hemmet är det en bra idé att hålla sig till hemspråket, så att barnet ser att språket behövs också på andra ställen än hemma. Desto mer föräldrarna pratar med barnet, desto snabbare lär sig barnet de båda språken. Genom att hålla sig till sitt eget modersmål när man pratar med barnen, uttrycker man sig mer naturligt och fungerar som den bästa språkliga modellen för barnet. Det är också bra att fråga personer i barnets omgivning att prata på sitt eget språk, när de pratar med barnet. Om föräldrarna själv pratar t.ex. finska, men barnet går på svenskspråkigt daghem eller i

svenskspråkig skola, kan föräldrarna stöda språket hemifrån genom att läsa svenskspråkiga böcker. Föräldrarna kan även själva lära sig från barnets tvåspråkighet och en positiv inställning till tvåspråkigheten stöder både barnets lärande och familjens samhörighet.

6.2 Pedagogens roll i barnets språkutveckling

Pedagogerna på daghemmet stöder barnets hela utveckling. Det är inte nog med att man ger barnen ett stort utrymme med en massa leksaker att spendera tid i. Miljön bör stödja utvecklingen och pedagogerna behöver ha kunskapen att se varje barn och hans eller hennes behov på en individuell nivå. Den vuxna inverkar på barnets språkliga kunskaper via lek, gemensamma uppgifter, genom att delta, ställa frågor och förklara saker, händelser och tankar. Alla barn oavsett deras ålder, behöver stöd och alla vuxna som fungerar i barnets omgivning spelar en viktig roll i barnets utveckling. Ingen människa, inte ens en vuxen, lär sig ett språk genom att endast lyssna. Därför är det viktigt att även när man börjar lära barnet ett nytt språk, att man visar respekt för barnets modersmål. Barnet skall känna att även hans eller hennes modersmål är viktigt och nödvändigt. På daghemmet kan barnet lära sig förstå och använda det andra språket, eftersom pedagogerna stöder barnets språkliga utveckling, samtidigt som de bygger upp en relation till varandra. Även om barnets hemspråk alltid skulle finnas kvar som barnets modersmål, kan det lära sig det nya språket på daghemmet och i skolan.

På daghemmet ansvarar alla vuxna för barnets språkliga utveckling dagligen. För att främja utvecklingen av språket, är det bra om pedagogerna koncentrerar sig på vad barnet kan och inte på det som barnet språkligt inte ännu är så duktigt på. En vuxen kan bäst stödja barnets språkliga utveckling, när de kan se vilken nivå barnet språkligt befinner sig på. Barnets språkliga utveckling kan stödjas genom att hjälpa barn att förstå orden, genom att ställa frågor som stöder berättelser (exempelvis gällande en saga), genom att ställa frågor som utvecklar förståelse och ge exempel på hur ord och meningar kan användas. Ibland kan det också vara bra att ge direkta instruktioner för barnet om hur språket används eller hur ett ord böjer sig. I en tvåspråkig daghemsgrupp är det viktigt att pedagogerna kan båda språken, för att kunna stöda barnen på de sätt de behöver.

Det är också viktigt att tänka på hur man som vuxen pratar med ett barn. Om en vuxen talar endast pratar skriftspråk, lär barnet sig endast skriftspråk. Samma sak, om den vuxna bara pratar talspråk eller dialekt. Barnets båda språk behöver stöd och naturligtvis behöver det mindre pratade språket mer stöd. Därför är det bra att prata det nya språket, fastän barnet inte ännu förstår allting du säger. Barnet vill lära sig språk de hör upprepande gånger i sin

omgivning. När barnet börjar prata det nya språket, lyssna och visa att du är intresserad av det barnet försöker berätta för dig. Berätta vad de olika sakerna i er omgivning heter, förklara vad ord betyder, berätta vad ni skall göra och vem och vad som kommer emot er på era resor och utflykter. Prata om saker som händer eller hänt under dagen. Ställ frågor som barnet kan svara mer än "ja" eller "nej" på. Locka barnet att använda det nya språket mera genom att ställa frågor som "vad menar du?", "vad hände sedan?", "vad sade han sen?" osv.

Som det redan tidigare nämndes, så utvecklar leken barnets språkliga kunskaper. Därför är det en bra idé att pedagogen använder sig av leken när man vill lära barnet ett nytt språk. Även sång, snack, samtal och högläsning på barnets båda språk är viktigt. Högläsningen bygger ett starkare förhållande mellan barnet och den vuxna eftersom man via sagor bekantar sig med historier som kan vara förknippade till det nya språket och kulturen. Läsningen utvecklar barnets ordförråd, stärker språkförståelsen och motiverar till att läsa mera. Olika sportaktiviteter är ett bra sätt att lära barnen nya ord, eftersom de då kombinerar ord med rörelse. En positiv händelse ger barnet en positiv och meningsfull bild av det nya ordet. Korta meningar och uppmaningar om den dagliga verksamheten stärker också det språkliga kunnandet, dessutom får orden och meningarna en större betydelse för barnet när det känner sig involverat i det som händer. Sådana stunder kan vara på- och avklädningssituationer, matsituationer osv. Pedagogens uppgift är att bygga ett bra förhållande med alla barnen i gruppen och fungera som ledare för gruppen, så att barnen känner sig trygga och att de kan lita på ledaren. Då lär de sig att lyssna på ledarens uppmaningar. Genom att dagligen bygga på förhållandet, lär sig barnen en viss verksamhetsmodell och de vet vem som är ledaren i gruppen. Att samla barnen för olika verksamhetsstunder under dagen, är ett bra sätt att bygga en verksamhet där barnen känner sig trygga. Samtidigt som man fungerar som ledare i gruppen och gör de flesta besluten, är det viktigt att man lyssnar på barnens idéer och önskningar och låter barnen välja ibland. Då känner de att de är involverade i verksamheten. Man kan t.ex. låta barnen välja vilka sånger man skall sjunga.

Man vet att barnets talutveckling kan fördröjas vid tvåspråkighet och ofta är ett tvåspråkigt barns talutveckling långsammare än hos enspråkiga barn. Studier visar dock det finns nytta och fördelar med tvåspråkigheten, om personen senare i sitt liv vill lära sig nya språk. När man har växt upp i en tvåspråkig miljö, lär man sig ofta också andra språk lättare. Både föräldrarna och personalen på daghemmet, skall vara närvarande och intresserade av barnets språkliga utveckling, för endast så, kan man vid behov vägleda, lära och motivera barnet att lära sig ett nytt språk genom att bygga upp en pedagogisk, fungerande och lärorik verksamhet som utmanar barnet att växla mellan språken och pröva nya ord och uttryck på det nya språket.

Läs mera om tvåspråkigheten:

Folkhälsan, www.folkhalsan.fi

Folktinget, www.folktinget.fi

Utbildningsstyrelsen, www.edu.fi